

KÜLTÜREL MİRASIN GELECEĞİ İÇİN SÜRDÜRÜLEBİLİR BİR MÜZECİLİK ANLAYIŞI: EKOMÜZE

A SUSTAINABLE APPROACH TO MUSEOLOGY FOR THE FUTURE OF CULTURAL HERITAGE: ECOMUSEUM

Derya ELMALI ŞEN*

Evşen YETİM**

Elif ÖZTÜRK***

Öz

20. yüzyılın ikinci yarısı; küresel ölçekte sosyal, politik ve ekonomik açılardan pek çok gelişmeye sahne olmuş ve insanları etkilemiştir. Bu gelişmeler özellikle 1970'lerden sonra müzecilik anlayışını da etkileyerek, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması bağlamında sürdürülebilirliği ön plana çıkarmıştır. Bir ülkenin kültürel mirasına sahip çıkması ve korunması esasında politik bir vizyondur fakat mimarlık çevrelerinin desteği ile nitelikli bir farkındalık uyandırılması ülkedeki mimarlık üretimlerini de kaliteli bir seviyeye taşıyacaktır. Dolayısıyla, kültürel mirasın korunması ve diğer kuşaklara aktarılması kültürel sürdürülebilirlik, kolektif bellek oluşumu açısından çok önemlidir. Çalışma, geleneksel yerleşimlerin doğal ve kültürel miraslarının korunması ve yaşatılmasında sürdürülebilir bir yöntem olarak öne çıkan ekomüze kavramını ele almaktadır. Bu amaçla ulusal ve uluslararası yazında ekomüze kavramı araştırılmış ve kuramsal çerçevesi belirlenmiştir. Ardından kaynak tarama yöntemiyle elde edilen 12 ekomüzeyle ait veriler, nitel veri analiziyle incelenmiş; kurucuları, işletmecileri, sergileme mekânları, nesnelere ve ziyaretçi sayıları bağlamında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda, ekomüzelerin; gönüllü toplumsal aktivitelerin, yönetici kuruluşlar arasında işbirliğinin ve yerel kimliğin korunmasının sürdürülebilir toplumsal bir anlayışa dönüşmesi bağlamında yerel toplulukların düşünme yollarını ve yaşam tarzlarını yansıttığı görülmektedir. Elde edilen verilerle çalışmanın, ülkemizde bu potansiyele sahip olup da özellikle ekonomik nedenlerle terk edilen ya da kısıtlı kullanılan birçok yerleşimin ne şekilde hayata katılabileceği ve kültürel mirasının nasıl sürdürülebileceği konularında farklı bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: kültürel miras, yeni müzecilik, sürdürülebilirlik, geleneksel mimari, ekomüze

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon.
ORCID ID: 0000-0003-1931-8927 ♦ E-mail: d_elmali@ktu.edu.tr

** Arş. Gör., Recep Tayyip Erdoğan Üniv., Güzel Sanatlar-Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Rize. ♦ ORCID ID: 0000-0001-9778-4275 ♦ E-mail: evsen_yetim101@hotmail.com

*** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Trabzon.
ORCID ID: 0000-0001-6643-7852 ♦ E-mail: elifozturk@ktu.edu.tr

Çalışmamıza, veri sağlayarak katkıda bulunan Alsace Ekomüzesi, Bergslagen Ekomüzesi, Kalyna County Ekomüzesi, Vanoi Ekomüzesi, Judicaria Ekomüzesi, Bois-du-Luc Ekomüzesi, Meymand Köyü Ekomüzesi ve Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi yetkililerine teşekkür ederiz.

Abstract

The second half of the 20th century has witnessed many social, political, and economic developments on a global scale and affected people. These developments affected the understanding of museology especially after the 1970s and brought sustainability to the fore in the context of preserving and transferring cultural heritage to the next generations. Maintaining and protecting a country's cultural heritage is essentially a political vision, but with the support of the architectural community, arousing a qualified traditional and cultural awareness will bring the architectural productions to a high level in the country. Therefore, the conservation of cultural heritage and transferring it to other generations is very important in terms of cultural sustainability, collective memory formation. The study deals with the "ecomuseum" concept, which stands out as a sustainable method for the preservation and survival of the natural and cultural heritage of traditional settlements. For this purpose, the ecomuseum concept has been researched in literature and its theoretical framework has been determined. Then, a total of 12 ecomuseums operating in different countries of the world were selected by the survey method. When determining the examples, firstly, ecomuseums, which attract attention with their traditional architectural texture, host a remarkable heritage in this sense and are active today, were preferred. The samples were analyzed with qualitative data analysis and evaluated in the context of founders, operators, exhibition spaces, exhibition objects, and the number of visitors. Besides, the strengths, weaknesses, opportunities, and threats of the ecomuseums, in general, were revealed through SWOT analysis. It has been determined that more than 600 ecomuseums are active around the world today. Although the ecomuseums have the same principles and goals, it has been observed that they differ from each other in the context of their establishment, operation methods, and the heritage resources they exhibit. These differences between ecomuseums should not be perceived as polyphony, but as the richness of different experiences, by this means they can guide new initiatives. However, in some ecomuseums, it is seen that the local people tend to obtain financial benefits before preserving their heritage due to the lack of sufficient knowledge of what the ecomuseum means. This situation is dangerous for the future of the ecomuseums. For this reason, the lack of awareness of the public –both local people and tourists- was considered as the weakest aspect of organizing the ecomuseum. In ecomuseum initiatives, this problem should be resolved immediately. It is essential in terms of eliminating many weaknesses and threats such as damage or harm caused by lack of knowledge, inability to own, unconscious consumption, and adjustment problems. Although the local people do not take an active role in the initial stage in most cases, they get involved in the process and adopt it as the level of their awareness increases. The well-preserved heritage is a powerful resource not only for tourists but also for local communities to appreciate their heritage and for the transmission of traditional practices and intergenerational knowledge. This is a situation adopted by the ecomuseum because the main target group of an ecomuseum is its local people and its main purpose is to support and empower a community to develop and manage its cultural heritage. As a result, an ecomuseum is a flexible tool where local people can manage their cultural heritage, first by preserving their traditions and resources, and then by obtaining financial benefits through attracting everyone to their lands to see, learn and experience. In this context, it is thought that the study will present a different perspective on how settlements that have this potential in our country, especially those that have been abandoned or used limitedly for economic reasons can participate in life and how their cultural heritage can be sustained.

Keywords: *cultural heritage, new museology, sustainability, traditional architecture, ecomuseum*

Giriş

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nde müze; “sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelere saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapı” olarak tanımlanmaktadır.¹ Görüldüğü üzere bu tanımda sanat ve bilim odaklı bir sergileme eylemi ile eşleştirilen müze bir kültür yapısıdır ve varlık nedeni sahip olduğu koleksiyondur. Ancak günümüzde müzeleri artık sadece bir koleksiyona indirgemek doğru değildir. Müzelerin amacı, insanların doğal, kültürel, sanatsal ve bilimsel değerlerini halka ve gelecek nesillere aktarmak üzere toplamak, bilimsel yöntemlerle değerlendiren bilginin gelişmesi ve yaygınlaşmasını sağlamak ve böylece toplumun gelişimine katkı sunmaktır.²

Müzeler, 18. yüzyıldan itibaren belli bir kesime hitap eden koleksiyonların kamuya sunulmasıyla kurumsallaşmaya başlamış, 19. ve 20. yüzyıl boyunca da, giderek hızlanan ve radikalleşen bir değişim ve gelişim sürecine girmişlerdir. Zira 20. yüzyılın son onlu yılları; küresel ölçekte sosyal, politik ve ekonomik açılardan pek çok gelişmeye sahne olmuş ve insanları etkilemiştir. Bu dönem; sosyo-politik alanda dünyanın farklı noktalarında yeni ulusların kimlik inşa etme çabalarının öne çıktığı; bilim ve teknoloji alanında insanların maddi ve manevi yaşamlarını etkileyen görülmemiş gelişmelerin yaşandığı ve insanların ekoloji ve çevre konularındaki kaygılarının doruğa ulaştığı bir süreç olmuştur.

Dünyadaki bu gelişmeler her toplumsal faaliyette olduğu gibi müzecilik alanında da etkili olmuş ve yeni vizyonlar geliştirilmiştir. Müzeler nesne merkezli bir anlayıştan insan merkezli bir vizyona yönelerek, eğitimi en önemli işlevlerinden biri olarak benimsemiş ve 21. yüzyıla girerken işlevlerini koruma-araştırma-iletişim olmak üzere üç temel alanda tanımlamışlardır.³ Nitekim Uluslararası Müzeler Konseyi ICOM'un tanımında müze; “insan ve yaşadığı çevrenin somut ve somut olmayan mirasını inceleme, eğitim ve zevk alma amacıyla toplayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, toplumun ve gelişiminin hizmetinde, halka açık, kar amacı gütmeyen, sürekliliği olan bir kurum” olarak ifade edilmektedir.⁴ Bu tanım, somut nesnelere yönelik toplama ve saklama şeklinde zihinlerde yerleşmiş olan müze algısını sarsmakta ve müzenin süregelen tanımına yeni bir bakış açısı kazandırmaktadır. Bu perspektife göre müze toplar, koruma altına alır ancak depo değildir; müze belgeler, arşivler ancak bir kütüphane değildir; müze araştıran, inceler ancak bir laboratuvar değildir; müze eğitir, öğretir ancak bir okul değildir. Müze tüm bu işlevleri bir çatı altında toplayan, kompleks bir kültür merkezidir.⁵

Müze, bir kültür merkezi olmanın yanı sıra ekonomik bir kurumdur. Zira kültür ve sanatla ilgili faaliyetler, günümüzde sıklıkla ekonomik kalkınma konusu ile birlikte ele alınmaktadır. Akademik çevreler, kültürel ve ekonomik kalkınma arasında

1 Türk Dil Kurumu (TDK), 2019.

2 Öztekin, 2014, 3.

3 Öztekin, 2014,19.

4 International Council of Museums (ICOM), 2019.

5 Okan, 2015, 196.

anamlı bir ilişki olduğunu savunmaktadırlar.⁶ Kültürel miras, önceki kuşaklar tarafından oluşturulmuş ve evrensel değerlere sahip olduğu düşünülen sanatsal ve yaratıcı faaliyetlerin tümünü kapsar. İspanya, İngiltere, Almanya, Fransa başta olmak üzere pek çok ülkenin, gayrimenkul odaklı kalkınma projeleri yerine; eşitlik, sürdürülebilirlik, erişim, toplumsal bütünleşme ve sosyal faydaya imkan tanıyan kültürel odaklı kentsel gelişim projelerine öncelik verdiği bilinmektedir.⁷ Bu ülkelerde işsizliğin artmasıyla kullanım dışı kalan bölgelere kültürel yatırımlar yapılarak, atıl bölgeler dönüştürülmeye ve canlandırılmaya çalışılmaktadır.

Ekoloji ve çevre konusundaki kaygılar, sürdürülebilirlik kavramının da ortaya çıkmasına neden olmuştur. Son yıllarda her disiplinde gündem oluşturan sürdürülebilirlik; kavram olarak ilk kez Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987'de yayınladığı Brundtland Raporu'nda yer almış ve Ortak Geleceğimiz başlıklı raporda "gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye atmaksızın bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma modeli" olarak tanımlanmıştır.⁸ Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel olmak üzere üç temel boyutu vardır. Ekonomik sürdürülebilirlik ekonomik sermayenin istikrarını, çevresel sürdürülebilirlik insan gereksinimlerini karşılayan doğal kaynakların korunmasını, sosyo-kültürel sürdürülebilirlik ise katılım ve güçlü bir sivil toplumun yanı sıra kültürel kaynakların/mirasın korunmasını içermektedir.

Miras, genel anlamda, insanoğlunun geçmişten aldığı, günümüzde değer vererek kullandığı ve geleceğe aktardığı şeydir. Miras sıklıkla ziyaretçileri buldukları noktalara çeken kültürel bir varlık olmanın yanı sıra korunması ve yönetilmesi gereken bir kaynaktır. Miras tüketicileri arasında en yaygın olanlar turistler, bölge sakinleri, topluluklar ve hükümetlerdir. Miras ve turizm yakın ilişkilidir. Turizm, sürdürülebilir miras yönetimi için birçok zorluğu ortaya çıkarmakla birlikte, gelecek neslin mirasına değer vermesini ve özel yerleşimlerin sıradan ve yerel miras olarak adlandırılabilir ve belki de zamanla yok olabilecek mirasına koruma, araştırma ve belgelendirme amacıyla sahip çıkılmasını sağlayacaktır.⁹ Şüphesiz bu düşünce, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine dayanan ve "ev sahibi ve turistlerin ihtiyaçlarını, mevcut kaynakları koruyarak ve gelecekteki değerlerini artırarak karşılayan turizm gelişmesi"¹⁰ olarak tanımlanan sürdürülebilir turizm ve ekoturizm çerçevesinde gerçekleştirilebilir. Sürdürülebilir turizm yaklaşımlarından biri olan ekoturizm, "çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sağlayan ve ziyaretçiler açısından eğitsel olarak yorumlanabilen, doğal alanlara yönelik sorumlu seyahat" şeklinde tanımlanmaktadır.¹¹

6 Chiswick, 1983'ten aktaran Okan, 2015, 190.

7 Okan, 2015, 190.

8 Brundtland Raporu, 1987.

9 Timothy, 2014, 30.

10 Leung vd., 2008, 21.

11 Bahtiyar Karadeniz vd., 2018, 324; Arslan, 2005, 31.

Kitle turizmine alternatif olarak gelişen ekoturizm; korumacı ve eğitsel sorumluluğu ile ziyaretçi ve yerel halkın çıkarlarını gözeten, doğal ve kültürel miras temalı turizm faaliyetlerini kapsar ve bu amaçla yapılan gezme, görme, öğrenme ve belgelemeye dayalı birçok turizm faaliyeti ekoturizm olarak değerlendirilebilir.¹² Bu bağlamda ekoturizm, ülkemizde çoğunlukla yayla turizmi ile eşleştirilse de daha başka birçok sosyal ve kültürel faaliyeti içeren bir kavramdır ve bu faaliyetlerden biri de ekomüzelerdir.

Bu çerçevede ele alınan çalışma, geleneksel yerleşimlerin doğal ve kültürel miraslarının korunması ve yaşatılmasında sürdürülebilir bir yöntem olarak öne çıkan “ekomüze” kavramının irdelenmesini konu edinmektedir. Bu amaçla uluslararası yazında 1970, ulusal yazında ise 2010’lu yıllardan itibaren var olan ekomüze kavramı araştırılmış ve kuramsal çerçevesi ortaya konmuştur. Ardından ulusal ve uluslararası ölçekte kaynak tarama yöntemi ile dünyanın farklı ülkelerinde faaliyet gösteren toplam 12 ekomüze örneği belirlenmiştir. Örnekler belirlenirken öncelikle, geleneksel mimari dokusu ile dikkat çeken, bu anlamda güçlü bir mirasa ev sahipliği yapan ve günümüzde aktif olan ekomüzeler tercih edilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın, bundan sonraki girişimlere rehber olabilmesi bakımından ekomüzenin nasıl kurulduğu, kimler tarafından işletildiği, ne tür faaliyetler içerdiği ve ne kadar talep gördüğü gibi detaylı bilgilerine erişim de örnek seçiminde belirleyici olmuştur. Örnekler, nitel veri analizi ile incelenmiş; kurucuları, işletmecileri, sergileme mekânları (kapsadığı alan), sergileme nesnelere (sahip olduğu miras) ve ziyaretçi sayıları bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca SWOT analizi yapılarak ekomüzelerin genel anlamda güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditleri ortaya konmuştur. Yapılan değerlendirmelerle çalışmanın, ülkemizde bu potansiyele sahip olup da özellikle ekonomik nedenlerle terk edilen ya da kısıtlı kullanılan birçok yerleşmenin ne şekilde hayata katılabileceği ve kültürel mirasının nasıl sürdürülebileceği konularında farklı bir perspektif sunacağı düşünülmektedir.

Ekomüze: Kuramsal Çerçeve

Ekomüze, kökeni 1960’lara dayanmakla birlikte 1970’lerden itibaren kullanımda olan bir kavramdır. 1960’lar küresel ölçekte toplumsal huzursuzluklara, siyasi hareketliliklere sahne olmuş; postmodernlik, insan hakları ve çevrecilik düşüncelerinin filizlendiği bir dönemdir. Toplumsal, siyasi ve entelektüel ortamdaki bu hareketlilik doğal olarak kültürel organlara da yansımıştır. Müzecilik açısından köklü bir değişime neden olan bu yansıma, o yıllarda klasik müzenin amaç ve kavramlarının sorgulanmasına ve yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Geleneksel müzelerin, mevcut özellikleri ile izleyici ve ziyaretçilerin sosyal ve kültürel yöndeki ihtiyaç ve beklentilerini yeterli düzeyde karşılayamadıkları düşüncesi, Yeni Müzecilik adıyla anılan bir hareketin gelişmesine zemin hazırlamıştır.¹³

12 Bahtiyar Karadeniz vd., 2018, 325.

13 Fuller, 1992, 329; Davis, 2011.

Ekomüze kavram olarak ilk kez 1971’de Fransa’da ICOM eski Genel Sekreteri Hugues de Varine ve müze uzmanı Henri Rivière tarafından ortaya atılmış ve Fransız Çevre Bakanı tarafından bir ICOM konferansında kullanılmıştır.¹⁴ 1972’de Şili’de UNESCO ve ICOM temsilcilerinin de yer aldığı ve müze uzmanlarının bir araya geldiği; müzenin anlamını ve rolünü yeniden düşünmeye odaklanan bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda müzenin ekonomik kalkınmada özellikle yoksullukla mücadele eden toplumlarda nasıl bir rol üstleneceği, sosyal bir amaçla nasıl ilişkilendirilebileceği ve yoksul kentler ya da yalıtılmış kırsal toplulukların gelişimine nasıl katkı vereceği tartışılmıştır. Bu toplantıda insanla birlikte insan için gelişen, toplum odaklı bir müzecilik fikri ile ekomüzenin kuramsal temelleri atılmıştır.¹⁵ Ardından 1984 yılında Kanada Quebec’de 15 ülkeden müze uzmanlarının katılımı ile düzenlenen 1. Uluslararası Ekomüze / Yeni Müzecilik Çalıştayı sonucunda Quebec Bildirgesi yayınlanmıştır. 1985’te Portekiz Lizbon’da 2. Yeni Müzecilik Çalıştayı’nda ICOM’a bağlı bir çalışma örgütü olan MINOM (International Movement for a New Museology) kurulmuştur.¹⁶ Bu ve takip eden faaliyetlerle birlikte değişen siyasi, ekonomik ve sosyal paradigmaların da etkisiyle; yerellik, yerel kimlikler, kültürler, gelenekler, çevre ve toplum odaklı, sürdürülebilir bir müze fikri ekomüze ile idealize edilmiştir.¹⁷

Ekomüze kelimesi eko ve müze sözcüklerinden oluşan özel bir terimdir. “Eko” ekolojinin kısaltılmışı olup, canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle kurdukları ilişkilerden yola çıkarak doğal çevreyi ifade ederken “müze”; sanat ve bilim eserlerinin ya da sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer ve yapı olarak tanımlanmaktadır.¹⁸ Ekomüze ise adından da anlaşılacağı üzere bir müze türüdür ancak biçim ve içerik olarak geleneksel müzeden ayrışır.

Geleneksel müze, koleksiyon, bina ve izleyici bileşenlerinden oluşan bir kurum iken; ekomüze miras, belirli bir alan ve halk bileşenlerinden oluşur.¹⁹ Rivard, ekomüzeyi geleneksel müze ile karşılaştırarak aşağıdaki gibi formüle etmiştir²⁰ (Şekil 1).

<p>Geleneksel Müze = Bina + Koleksiyonlar + Uzmanlar + Ziyaretçiler</p> <p>Ekomüze = Bölge + Miras + Bellek + Yerel halk</p>
--

Şekil 1: Rivard’ın geleneksel müze ile ekomüze formülü.

14 Maggi ve Falletti, 2000, 3.

15 Boonyakiet, 2011, 2.

16 International Movement for a New Museology (MINOM), 2020.

17 Doğan, 2011, 169.

18 TDK, 2019.

19 de Varine, 1985, 185.

20 Rivard, 1988’den aktaran Davis, 2010.

Ekomüze; gerek sergileme nesnesi, gerekse sergileme mekânı ve işleyişi açısından geleneksel müzeden farklılaşır. Geleneksel müzelerin aksine ekomüze de yer verilen miras kaynakları sadece somut ürünler değildir. Somut mirasın yanı sıra bir ekomüze, yerel toplulukların sözlü gelenekleri ile dil, folklor, gelenek, şenlik gibi somut olmayan diğer kültürel anlatımlarını da kapsar. Dolayısıyla somut ve somut olmayan miras kavramı, bir ekomüzenin kapsamını belirtmektedir. Bir ekomüzenin kapsamını tanımlamak üzere sıklıkla kullanılan diğer bir anahtar kelime de yerel halkın kolektif belleğidir. Kolektif bellek düşüncesi, ilgili toplumun bireyleri tarafından paylaşılan ortak bir geçmişi öncelikli tutar.

Rivard, ekomüzelerin temel mirasının halkın kolektif belleği olduğunu savunur. Kolektif bellek sadece birkaç bağımsız araştırmacı ya da bilim insanı tarafından değil; aralarında daha etkin olanların önderliğinde bizzat yöre sakinleri tarafından araştırılır.²¹

Rivière ise ekomüzeyi; yerel halkın, yaşadığı alanın kökenine ve daha önce yaşayanlara ilişkin geçmişin izlerini taşıyan, kendini görebileceği ve keşfedebileceği bir ayna olarak tanımlar. Bu öyle bir aynadır ki yerel nüfusa dair her şeyi en iyi şekilde yansıtarak gelen ziyaretçilerin halkın üretimine, gelenek ve kimliğine saygı duymasını sağlar.²²

Rivard ayrıca ekomüzeyi, geleneksel ekoloji müzesi (doğal tarih müzesi) ve ekolojik müze (saha merkezleri, doğal parklar ve doğa rezervleri) gibi diğer müzelerden de ayırır. Ona göre ekomüze, özellikle insan ve doğal çevre arasındaki etkileşime yönelmesi; çevreyi yaratma ve geliştirme sürecine toplumu da dahil etmesi ve bu yolla geleneksel habitat ve ekosistemlerin korunumunu desteklemesi nedenleriyle diğerlerinden farklılaşır.²³

Ekomüze, kimlikli kaynakları kendi orijinal bağlamları içinde ve kültürel geleneklerin gerçek sahiplerinin ellerinde korur. Ekomüze anlayışında doğal ve kültürel mirası bağlamından koparmak yoktur. Bunun yerine, insan ve çevresi arasındaki etkileşimin bir parçası olarak yer alan oluşumunun gerçekleştiği, gerçek ekolojik ortamında bulunmasına dikkat edilir.

Bu nedenle ekomüze de sergileme mekânı; geleneksel müzenin aksine bir bina ya da bina grubu ile sınırlı olmayıp coğrafi bir alan olarak karşılık bulur. Bu alanın siyasi, yönetsel ya da yalnızca coğrafi parametreler açısından tanımlanması gerekmez. Bu alan, paylaşılan yaşam ve yaşantı biçimini vurgulamak üzere kültürel, sosyal ya da doğal faktörleri içeren ekolojik özellikler ile sınırları çizilen insan yerleşmesi veya doğal kaynakların yer alması nedeniyle özel olarak belirlenmiş alandır.

Davis, “bölge” kelimesinin ekomüze hakkındaki metinlerde hem felsefenin hem de pratiğin önemli bir yönü olarak yinelendiğini belirtir. Bölge teması, sadece ekomüzenin

21 Rivard,1985, 204.

22 Rivière, 1985, 182.

23 Rivard, 1988'den aktaran Davis, 2011.

coğrafi sınırlarını değil, aynı zamanda müzenin içinde bulunduğu topluluk ve olayları da ifade eder. Diğer bir ifade ile ekomüzedeki 'eko' öneki yöre insanı ve doğal sistemler ile bunlar arasındaki karmaşık etkileşimden oluşan mekânsal bir birimi tanımlar. Bu açıdan, ekomüzedeki "eko", hem mekânda hem de ara bağlantılarda önemli ölçüde esneklik gerektirir.²⁴

Ekomüze işleyişi ve yönetimi açısından değerlendirildiğinde; bir kamu otoritesi ve yerel halk tarafından ortaklaşa tasarlanan ve işletilen bir enstrüman olarak ele alındığı görülür. Bu ortaklığa kamu otoritesi, sahip olduğu imkanlar, kaynaklar ve uzman desteği ile katılım sağlarken; yerel nüfus ise halkın istek ve arzuları ile bilgi ve bireysel yaklaşımlarına bağlı olarak katılım sağlar. İnsanı kendi doğal ortamında tutarken doğayı hem kendine has vahşiliği ile hem de geleneksel ve sanayileşmiş toplum tarafından uyarlanmış haliyle gösterir.²⁵

Geleneksel bir müze, özel uzman bilgisi rehberliğinde kurulurken, ekomüzedeki yerel halklar ya da geleneklerine sahip çıkan aktif bireyler öne çıkar. Bir ekomüze, özünde yerel halk tarafından kendi geleceklerine fayda sağlayacak şekilde biçimlendirilir ve işletilir. Dış uzmanlar ise gerekli durumlarda yerel halkın sesini bastırmayacak şekilde olaya dahil olur. Geleneksel müzelerin aksine, bir ekomüze her şeyden önce dışarıdan gelen ziyaretçiye değil, ev sahibi halkına hitap eder. Bir ekomüzenin itici gücü, yerel halkın, kültürel değerlerini korumak ve bölgelerinin uygun bir şekilde gelişimini desteklemek üzere aktif katılımıdır.

Tüm bu anlatılanlar ışığında hem doğal hem de kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilmesi bağlamında ekomüzenin çerçevesini netleştirmek üzere bir müze bilimci olan Peter Davis tarafından Şekil 1'de verilen formülden yararlanılarak oluşturulan ve ekomüzeyi geleneksel müze üzerinden tanımlayan şema, geliştirilerek Şekil 2'de verilmiştir.²⁶

Ekomüzenin sürdürülebilirliği hedefleyen temel ilkeleri ise;

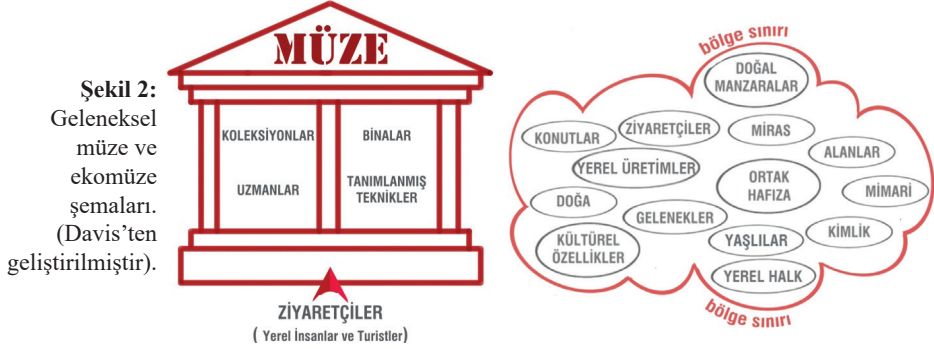
- i) Belli bir alanda var olan mirasın doğal, kültürel ve endüstriyel de dahil olmak üzere tüm çeşitleriyle birlikte saklanması, korunması ve yorumlanması
- ii) Bu varlığın yönetim ve işletmesinin yerel sakinlerin kendi gelecekleri yararına ilgisi, desteği ve katılımı ile sağlanması
- iii) Mirasın yerel sürdürülebilir kalkınmaya destek amacıyla kullanılması, şeklinde özetlenebilir.²⁷

24 Davis, 2010.

25 Riviére, 1985, 183.

26 Davis, 2010.

27 Ohara, 1998, 26; Davis, 2011.

Ekomüze Örnekleri

1970'lerde oluşan farkındalıkla gelişen kültürel mirasın kendi bağlamında korunması ve yaşatılması düşüncesi, başlangıcı Avrupa kıtası olmak üzere dünyanın farklı yerlerinde ekomüzelerin kurulmasına neden olmuştur. 1970'lerin sonunda ekomüze sayısı Avrupa'da 20'yi aşmazken, 1980'lerde sadece Fransa'da ekomüze adını benimseyen 50'den fazla müze söz konusudur.²⁸ 2009 yılı itibarıyla dünya üzerinde 351 ekomüze bulunduğu ve bunların 287'sinin Avrupa sınırları içerisinde, 64'ünün ise Avrupa dışındaki ülkelerde olduğu tespit edilmiştir.²⁹ 2012'de elde edilen verilere göre ise ekomüze sayısı Avrupa Birliği ülkelerinde 341 ve diğer ülkelerde 70 tane olmak üzere toplam 411'e ulaşmıştır.³⁰ Avrupa'daki ekomüzelerin büyük bir kısmı İtalya (200'e yakın), Fransa (60'ın üzerinde) ve İspanya'da (70'in üzerinde) yer almaktadır.³¹ İtalya, Fransa ve İspanya Akdeniz ülkeleri olmaları nedeniyle coğrafi benzerliklerinin yanı sıra ekomüze girişimlerinin en çok gözlemlendiği ilk üç ülkedir. Ayrıca Fransa'da ekomüzelerin üye olduğu bir federasyon örgütlenmesi mevcuttur³² (Tablo 1). Günümüzde ise özellikle ekomüze fikrinin doğduğu Fransa ve İtalya gibi ülkelerde kurumsallaşmış örneklerine rastlanmakla birlikte dünya genelinde 600'ü aşkın sayıda ekomüzenin varlığından söz etmek mümkündür.³³

Bulgular ve İrdeleme

Ekomüze kavramının kuramsal çerçevesinin çizilmesinin ardından, bundan sonraki olası ekomüze girişimlerine yol gösterici olması bakımından bazı örnekler incelenmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere günümüzde dünya genelinde 600'ü aşkın sayıda ekomüze bulunmakla birlikte çalışmanın nitel bir araştırma olması ve ekomüzelerin içe-

28 Corral, 2019, 11.

29 Doğan, 2010, 77.

30 Borrelli ve Davis, 2012, 32.

31 Corral, 2019, 11.

32 Borrelli ve Davis, 2012, 32.

33 Flodden 1513 Ecomuseum, 2020.

riği, kuruluşu, işleyişi gibi konularda fikir vermesi hedeflendiğinden, incelenen ekomüze sayısı 12 ile sınırlı tutulmuştur. Örneklerin seçiminde temsiliyet açısından dünyanın farklı ülkelerinden farklı kültürlere ev sahipliği yapan, günümüzde aktif olan ve özellikle geleceksel mimari varlığı ile dikkat çeken ekomüzeler tercih edilmiştir. Ayrıca değerlendirme için örneklerin detaylı bilgilerine ulaşılabilmesi de tercih nedeni olmuştur. Örnekler; İsveç, Fransa, Kanada, Çin, İskoçya, İtalya, İran, İspanya, Türkiye, Yunanistan-Arnavutluk ve Belçika'da yer almaktadır. Ekomüzeler; genel bilgiler ile görsellerin yer aldığı tablolar halinde düzenlenerek, kuruluş yılına göre sıralanmıştır (Tablo 2-13). Her bir ekomüze özelinde bilgi verildikten sonra ekomüzeler kurucusu, yayıldığı coğrafi alanı, işletmecisi ile sergilenen mirası, aktiviteleri ve yıllık ziyaretçi sayıları bağlamında analiz edilmiştir (Tablo 14).

Tablo 1. IRES tarafından derlenen veri tabanına göre Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer ülkelerde yer alan ekomüzelerin yaklaşık sayıları.³⁴

Avrupa Birliği	Ekomüze Sayısı	Diğer	Ekomüze Sayısı
İtalya	143	Brezilya	16
Fransa	87	Kanada	13
İspanya	43	Çin	10
Polonya	22	Japonya	9
Portekiz	13	Kostarika	4
İsveç	12	Arjantin	4
Çekya	4	Avustralya	2
Danimarka	4	Vietnam	2
Belçika	4	Norveç	2
İngiltere	3	Şili	1
Almanya	2	Ekvator	1
Finlandiya	1	Hindistan	1
Yunanistan	1	ABD	1
Hollanda	1	Venezuela	1
Slovakya	1	Meksika	1
		Senegal	1
		Türkiye	1
Toplam	341		70

34 Borrelli ve Davis, 2012, 32. [IRES tarafından 2012 yılında derlenen ekomüze sayılarına ilişkin orijinal tabloda Türkiye ve Norveç, Avrupa Birliği (AB)'ne üye ülkeler sütununda yer almaktadır ancak söz konusu iki ülke de AB üyesi olmadığından sütunlar yeniden düzenlenmiştir. Ayrıca Tablo 1'den önceki metinde İtalya, Fransa ve İspanya'da yer alan ekomüze sayıları 2019 tarihli bir kaynağa göre yaklaşık sayılar olarak verilmiş olup, 2012 tarihli bir kaynaktan alınan Tablo 1 orijinaline uygun olarak kullanılmıştır.]

Tablo 2: Alsace Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler³⁵

	Genel bilgiler	Görseller (2a, 2b, 2c)
ALSACE EKOMÜZESİ, Fransa, 1984	<p>Kurucu: Bir grup genç öğrenci ve bir dernek</p> <p>İşletmecisi: Sivil toplum kuruluşları ve yerel halk</p> <p>Alanı: Köy ve Nehir</p> <p>Alsace, Fransa'daki en büyük açık hava müzesi olmakla birlikte Avrupa'nın en prestijli ve donanımlı ekomüzesi olarak anılmaktadır. Ekomüze, Rhein Nehri'nin güneyinde bulunan ünlü "Şarap Yolu" ile üzerinde yaklaşık 20 hektarlık bir alanda 73 konutun yer aldığı bir köyü kapsamaktadır. 1980 yılında kendi yerlerinde yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan eski çiftlikler, nitelikli kırsal yapılar ve evler tonlarca ağırlıktaki malzemesiyle bu alana taşınmış ve monte edilmiştir. Bir Alsace köyünün yaşayışını pek çok yönüyle sergileyen ekomüze, Alsace'da kırsal yaşamın nasıl olduğunu göstermek ve ziyaretçileri; binalar ve eserler, iş ustaları, geçici sergiler, cazibe merkezleri ve küçük ve büyük etkinlikler de dahil olmak üzere bölgenin popüler gelenekleri ve sanatı hakkında bilgi edinmeye davet etmektedir. 16. yüzyıldan beri yerel halkın süregelen günlük yaşamları, el sanatları ve özel günler yeniden canlandırılmaktadır. 73 geleneksel Alsace evinden 10'unun konaklamaya açıldığı köyde dört farklı türde restoran bulunmaktadır. Ekomüzede her iki ayda bir program planlanarak ayların özelliklerine göre faaliyetler düzenlenmektedir.</p>	

Tablo 3: Bergslagen Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler³⁶

	Genel bilgiler	Görseller (3a, 3b, 3c)
BERGSLAGEN EKOMÜZESİ, İsveç, 1990	<p>Kurucu: Yedi yerel belediye, iki ilçe müzesi ve bir turizm organizasyonu</p> <p>İşletmecisi: Yerel halk</p> <p>Alanı: Sanayi bölgesi</p> <p>Bergslagen Ekomüzesi önce, Gustaf Bjorkman ve Karl-Erik Forsslund adlı bağımsız iki girişimci tarafından 1938 yılında -türünün ilk örneği- madencilik açık hava müzesi olarak kurulmuştur. İsveç'in tarihi açıdan en önemli sanayi bölgesinde yer alan müze, 1990 yılında yedi belediyenin ortak girişimiyle kurulan bir vakıf aracılığıyla ekomüzeyle çevrilmiştir. Ekomüze, güneydeki Mälaren Gölü'nden kuzeydeki Dan Andersson ormanına kadar uzanan 750 km²'lik bir alana yayılmaktadır. Ziyaretçilerin manzara boyunca kendi başlarına seyahat ettiği duvarları ve tavanları olmayan bir müzedir. Demirin tarihi, müzenin temasıdır. Ulaşım rotası Strömsholms Kanalı boyunca tarih öncesi demir iskelet sahaları, Orta Çağ kulübeleri, demirci, haddehaneler ve modern çelik işletmeleri bulunmaktadır. Ekomüze, 1998 yılında Avrupa'nın en iyi teknik ve endüstriyel-tarihi müzesi olarak kabul edilmiştir. Müzenin logosu devasa boyutta bir su çarkıdır ve Avrupa'daki diğer müzelerin yanı sıra pompaların ve diğer madencilik makinelerinin işletilmesi için gücün/enerjinin su çarklarından tahta çubuklarla iletildiğini sembolize etmektedir. Ekomüzenin kurulu olduğu bölge ziyaretçilerine birbirinden farklı 68 çeşit eylem olanağı sunmaktadır.</p>	

35 Alsace Ecomusee, 2020a; Alsace Ecomusee, 2020b; Griffin-Kremer, 2020, 58.

36 Bergslagen Ecomuseum, 2020a; Bergslagen Ecomuseum, 2020b; Doğan, 2010, 85.

Tablo 4: Kalyna Country Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler³⁷

	Genel bilgiler	Görseller (4a, 4b, 4c)
KALYNA COUNTRY EKOMÜZESİ, Kanada, 1992	<p>Kurucu: Alberta Tarihi Sitleri ve Arşiv Servisi, Kanada Üniversitesi Ukrayna Enstitüsü</p> <p>İşletmeci: Yerel halk</p> <p>Alanı: 20 bin km²'lik alan; dünyanın en büyük ekomüze alanı</p> <p>Kalyna Country Ekomüzesi'nin adı, Kuzey Saskatchewan Nehri kıyıları ve onu besleyen birçok dere kenarlarında yetişen gilaburu (Viburnum Opulus) meyvesinden gelmektedir. 1991-1992 yıllarında Alberta Tarihi Siteleri ve Arşivleri Servisi ile Kanada Üniversitesi Ukrayna Enstitüsü'nün girişimi sonucu kurulmuştur. Kalyna Country, Alberta ve Batı Kanada'nın eşsiz deneyimlerini sunan bir turizm bölgesidir. Edmonton'dan doğuya ve kuzeydoğuya uzanan Kalyna Country Ekomüzesi, Alberta'nın en tarihi yerlerinden biridir. Merkezi Doğu Alberta'daki kırsal alanda 20.000 m²'lik bir alana yayılan yaşayan bir açık hava müzesidir. Ziyaretçiler, yerel toplulukların kültürlerini, doğal ve tarihi mirasın sunduğu eşsiz manzarayı ve doğal rekreasyon alanlarını deneyimlemek için bölgeyi tanımaya teşvik edilmektedir. Ekomüze; Elk Adası Milli Parkı ile birlikte kuş gözlemciliği ve vahşi yaşam, kamp ve karavan parkları, kano ve kayak, balık tutma, define avı oyunu, golf, silah atışı, jet gezintisi, nehir gezintisi, patika ve doğal alanlarda yürüyüş, kış maceraları olarak sıralanan rekreasyon alanlarında eylem ve deneyim olanakları sunmaktadır.</p>	

Tablo 5: Suojia Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler³⁸

	Genel bilgiler	Görseller (5a, 5b, 5c)
SUOJIA EKOMÜZESİ, Çin, 1997	<p>Kurucu: Yerel Yönetim</p> <p>İşletmeci: Yerel halk</p> <p>Alanı: 12 köy</p> <p>Suojia Ekomüzesi, hem Asya hem de Çin'deki ilk ekomüzedir. Qing Miao Etnik Azınlığı tarafından Liuzhi Bölgesi'nde bulunan Suojia şehrinde, 1990'lara kadar 200 yıldan daha fazla bir süre modern Çin kültürü ve yapılaşmasından izole bir şekilde varlığını sürdüren on iki köyün birleştirilmesi ile kurulmuştur. Yerel halk; kıyafetlerini ettikleri pamuktan kumaş örüp, boyayarak üretecek kadar dış dünyadan bağımsız yaşamaktadır. Liuzhi Bölgesi'ndeki bu 4000 nüfuslu topluluğun bir aradalığı tüm dünyada sadece Qing Miao halkında bulunmaktadır. Ancak, yerel halkın sahip oldukları mirasın değeri konusunda farkındalığı bulunmamaktadır. 1988 yılında Köylüler mülklerinin hangi bölümünün hazine olduğunu bile bilmemektedir. Dolayısıyla, ekomüze yaklaşımının mirası korumak için zorunlu bir aşaması olan yerel halkın bilincini, güvenini, kültürlerini korumanın onurunu artırmak ve izole yaşamın getirmiş olduğu ekonomik çöküşü yeniden kaldırmak için çalışmalar yapılmıştır. Bölge; yerel halkın dilleri, evleri, dokuma becerileri, müzikleri, evlilik sistemleri, kurban törenleri ve dans gelenekleri bakımından tarihi ve kendine özgü bir kültüre sahiptir.</p>	

37 Kalyna Counrty, 2020.

38 Yi, 2011, 7; Borelli ve Ge, 2019, 129.

Tablo 6: Cateran Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler³⁹

	Genel bilgiler	Görseller (6a, 6b, 6c)
CATERAN EKOMÜZESİ, İskoçya, 1998	<p>Kurucu: Bob Ellis / 2014-2020 Kırsal Kalkınma Avrupa Tarım Fonu İşletmecisi: Yerel Halk</p> <p>Alanı: Cateran Yolu ve Perth, Kinross ve Angus bölgeleri ve köyleri</p> <p>Kuzey İskoçya Dağlık Bölgelerini ovalardan ayıran ve önemli bir jeolojik özellik olan 500 milyon yıllık Yayla Sınır Hattı üzerinde yer alan Cateran Ekomüzesi, Neolitik dönemlere ait olduğu belirlenen kalıntılara ev sahipliği yapmaktadır. Ekomüzenin temelleri 1998 yılında Bob Ellis ve bir arkadaşının kırsal alanın değerine yönelik farkındalığı ve ziyaretçi kitlesini arttırmak, yerel ekonomiyi kalkındırmak düşüncesiyle 64 mil çapındaki Cateran Yolu'nun bir araya getirilmesiyle atılmıştır. Bu girişim Ellis'in beklemediği düzeyde insanlar tarafından sahiplenilmiş ve birçok etkinliğe ev sahipliği yapmıştır. 2014-2020 yılları için ekomüzenin kapsamı genişletilmiş; Kırsal Perth ve Kinross ve Angus Lider Programları çerçevesinde 2014-2020: Kırsal Kalkınma Avrupa Tarım Fonu ile desteklenmiştir. Ekomüze içerisinde ziyaretçiler için yürüyüş, bisiklet ve araç sürüş güzergahları belirlenmiştir. Ziyaretçiler böğürtlen diyarı Blairgowrie'nin tarihini keşfedebilir, 12. Viktorya Tekstil Fabrikası'nı ziyaret edebilir, Alyth'teki Yayla Sınır Hattı'nın bir bölümünde yürüyebilir ve Kirkmichael ve Glen Isla'nın küçük köylerini gezebilirler.</p>	

Tablo 7: Vanoi Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴⁰

	Genel bilgiler	Görseller (7a, 7b, 7c)
VANOI EKOMÜZESİ, İtalya, 1999	<p>Kurucu: Vanoi Ekomüzesine Doğru Derneği İşletmecisi: Trento Kooperatifleri</p> <p>Alanı: Kırsal Alanda Köy</p> <p>Vanoi, oldukça geniş bir araziye yayılan peyzajı, tarihi ve kültürel mirası, kullanıcı faaliyetleri ile birlikte yerel nüfusun yaşadığı mekânların geçmişten günümüze kadar uzanan tarihi sürekliliğini, dönüşümlerini ve olası evrimlerini tanıyarak kendini geleceğe açan bir ekomüzedir. Vanoi Ekomüzesine Doğru Derneği tarafından doğal ve kültürel mirasın, üzerinde yaşayan insanlar için geçmişten bugüne silinmez izler taşıdığı ve güçlü bir bellek olduğu yönünde farkındalık oluşturulmasıyla kurulmuştur. Vanoi Ekomüzesi, geri kazanılabilir değerlere kaynak olabilecek, bellek ve ustalık isteyen zanaat ve el sanatlarının hala yaşadığı bir müze olup, yıllık olarak etkinlik takvimi öneren, çok yıllık bir faaliyet planına sahiptir.</p>	

39 Cateran Ecomuseum, 2020.

40 Ecomuseo del Vanoi, 2020.

Tablo 8: Judicaria Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴¹

	Genel bilgiler	Görseller (8a, 8b, 8c)
JUDICARIA EKOMÜZESİ, İtalya, 1999	<p>Kurucu: Trento Kooperatifleri İşletmeci: Trento Kooperatifleri Alanı: Adamello Brenta Tabiat Parkı'ndaki Brenta Dolomitleri'nden Garda Gölü yakınındaki Varone şelalesi sınırı</p> <p>Ekomüze, Brenta Dolomitleri'nden Garda Gölü kıyılarına kadar, Giudicarie ve Tenno belediyeleri dahil altı belediyenin topraklarının da dahil olduğu Po ve Bavyera Vadisi arasında "Avrupa ekolojik koridoru" boyunca uzanır. Peyzajın çeşitliliği ve zenginliği, ziyaretçiler için gezilebilecek arkeolojik alanlar, kaleler, eski kırsal köyler ve doğal alanlar ile yenilikçi ve otantik bir eko-turizmi temsil etmektedir. Ekoturizm faaliyetlerinin gerçekleştirildiği bu yer Trento kooperatiflerinin mülkiyetinde, arkeoloji, sanat ve tarih açısından çok sayıda önemli değere ve köklü bir geçmişe sahiptir.</p>	

Tablo 9: Bois-du-Luc Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴²

	Genel bilgiler	Görseller (9a, 9b, 9c)
BOIS-DU-LUC EKOMÜZESİ, Belçika, 2000	<p>Kurucu: Wallonia Miras Enstitüsü İşletmeci: Wallonia Miras Enstitüsü Alanı: Kömür Madeni</p> <p>1992 yılında Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tarafından turizm projesi olarak desteklenen Bois-du-Luc maden köyü, 2000 yılında ekomüze olarak ziyaretçilere açılmıştır. 2012 yılında ise Avrupa'daki Sanayi Çağının istisnai bir kanıtı olarak UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir. Bois-du-Luc, Belçika'da La Louvière yakınlarındaki Houdeng-Aimeries'de, günümüzde endüstriyel miras alanı olarak korunan bir kömür madeniydi. "Sociétés Charbonnages de Bois-du-Luc" ve "d'Havre" genel merkezinin yanı sıra şirkete ait Saint Emmanuel Pit'in bulunduğu yerd. 1685'e kadar kaydedilmiş faaliyetleriyle "Fosse Saint-Emmanuel" Maden Ocağı 1846'da Bois-du-Luc köyünde açılmış ve son derece iyi korunmuş bu endüstriyel ve sosyal kompleksin merkezini oluşturmuştur. Bu tamamen korunmuş olan otantik miras; sanayileşmenin teknik, çevresel, mimari ve sosyal düzeyde etkisinin güzel bir örneğini sunmaktadır. İşçi ve ailesini karlılık ve sosyal kontrol arasındaki ince bir denge oyununda çerçeveleyen paternalist politikası ile geçmişteki Bois-du-Luc'da yaşamın özelliklerini keşfetmek mümkündür.</p>	

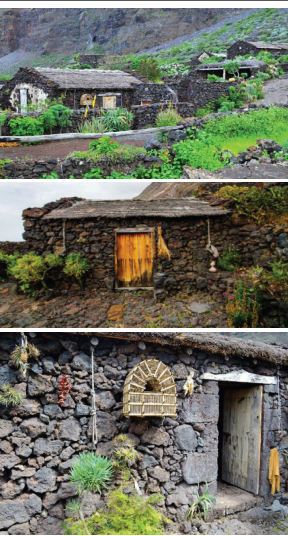
41 Ecomuseo della Judicaria, 2020.

42 Bois-du-Luc Ecomuseum, 2020a; Bois-du-Luc Ecomuseum, 2020b.

Tablo 10: Meymand Köyü Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴³

	Genel bilgiler	Görseller (10a, 10b, 10c, 10d)
MEYMAND KÖYÜ EKOMÜZESİ, İRAN, 2001	<p>Kurucu: - İşletmecisi: Yerel Halk Alanı: Köy</p> <p>Ekomüze süreci, kısmen kayaya oyulmuş eski bir köy okulunun 2001 yılında onarılması ile başlamıştır. Meymand, mağara evleri ile ünlüdür ve bölge için bir kütüphane ve dokümantasyon merkezi kurulması amacıyla finansal ve profesyonel destek almıştır. Köy araştırmalarında; doğal ve kültürel alanlara, köy mimarisine, zanaat becerilerine, edebiyat ve dilbilime, geleneksel ilaçlara odaklanılmıştır. Turizme yönelik konuk evleri ve pansiyonlar, küçük bir antropoloji müzesi, bir restoran ve keçe yapımı, tekstil dokuma, sepet dokuma ve marangozluk gibi geleneksel el sanatlarına yönelik atölyeler açılmıştır. Bölge, muhteşem doğal mağaralar, kaleler, kaya sanatı alanları, su değirmenleri gibi birçok cazibe merkezine sahiptir. Buradaki gelişim yerel halkın yararına olmuştur: yerel halk projeye derinden dahil olmuştur. Kültürel miras ekibi tarafından verilen eğitim, birçok yerel insanın rehber, araştırmacı ve yardımcı olarak istihdam edilmesini sağlamıştır. Yerel halkın nüfusunda önemli bir artış meydana gelmiştir. 2005 yılında Meymand, UNESCO'nun Melina Mercouri Uluslararası Kültürel Manzaraları Koruma ve Yönetme Ödülü'ne layık görülmüştür.</p>	

Tablo 11: Guinea Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴⁴

	Genel bilgiler	Görseller (11a, 11b, 11c)
GUINEA EKOMÜZESİ, İSPANYA, 2007	<p>Kurucu: - İşletmecisi: Yerel halk Alanı: El Golfo vadisinde bir bölge</p> <p>Guinea Ekomüzesi, Kanarya Adaları Özerk Topluluğu'na bağlı Santa Cruz de Tenerife kenti El Hierro Adası'nda bulunmaktadır. Adadaki en eski Aborjin yerleşimlerinden biri olan Guinea, volkanik bir dağın eteklerine inşa edilen geleneksel konutların restore edilerek kullanıma açılmasıyla 2007'de kurulmuştur. El Golfo Vadisi'ndeki Risco de Tibataje uçurumunun arkasında olan bölge, masalsi bir atmosfer hissi yaratır. Bölge ayrıca, nesli tükenmekte olan dev kertenkeleler için doğal bir habitatır. Tropikal iklimten daha serin bir iklime sahip bu adada 20 ev bulunmaktadır; bu evlerin bazıları iyi korunmuş ve restore edilmiştir. Saz çatılı ve yığma taş duvarlı bu geleneksel evler, adanın ilk sakinleri olan Bimbachesların 16. ve 20. yüzyıllarda barınma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Evlerin bulunduğu yerin altında üstteki manzaralar kadar büyüleyici bir lav tüneli bulunmaktadır. Bu tüneller, bölgeye gelen mallar için barınak ve depolama yeri olarak kullanılmıştır. Ekomüzeye gelen ziyaretçiler buradaki dört evde, asıl yerleşimcilerin yüzyıllar önce nasıl yaşadıklarını ilk elden deneyimleyebilmektedirler. Çoğu stüdyo tipi olan bu evlerin iç mekânları oldukça sadedir.</p>	

43 Davis, 2011, 232; Meymand Iranian Rocky Village, 2020.

44 Guinea Ecomuseum, 2020a; Guinea Ecomuseum, 2020b.

Tablo 12: Hüsametindere Köyü Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴⁵

	Genel bilgiler	Görseller (12a, 12b, 12c)
HÜSAMETTİNDERE KÖYÜ E., Türkiye, 2009	<p>Kurucu: Bağımsız girişimciler İşletmeci: Doğal ve Kültürel Değ. Koruma ve Yaşatma Der., Yerel halk Alanı: Köy</p> <p>Bazı geleneksel yapıları taşıyarak bir ekoköy oluşturma fikrini benimseyen bir grup girişimcinin, sonradan taşıyacakları evin bulunduğu köyedeki konutları satın alarak mevcut köyü ekomüze yapma kararı ile 2009 yılında Bolu-Mudurnu'da kurulmuştur. Süreç içinde Doğal ve Kültürel Değerleri Koruma ve Yaşatma Derneği adıyla örgütlenmiş ve yerel halkın bilincini ve gelir seviyesini artırmak, köyedeki geleneklerin sürdürülebilirliğini sağlamak, binaları yeniden yaşanabilir hale getirmek ve yetkili otoritelerin ilgisini çekmek üzere faaliyetlerde bulunmuşlardır. Şimdiye kadar 30 konut aslına uygun restore edilmiştir. Köyün nüfusu, doğduğundan beri köyde yaşayan yerel halk ile köye sonradan taşınan yeni halk olmak üzere iki ayrı topluluktan oluşmaktadır. Köyde ziyaretçiler için mevcut ailelere misafir olma ya da restore edilmiş evlerde kalabilme seçenekleri sunulmaktadır. Geleneksel yemekler, kıyafetler ve aktivitelerin sergilendiği köyde ziyaretçiler, köy işleri ile meşgul olabilir, doğanın tadını çıkarabilir ya da düzenlenen etkinliklere katılabilirler. Ayrıca ekomüzenin aktif kullanımı ve yerel kalkınma amacı ile sosyal ve kültürel etkinliklerin yanı sıra çalıştay vb. eğitim faaliyetleri de düzenlenmektedir.</p>	

Tablo 13: Vjosa-Aoos Nehri Ekomüzesi'ne ilişkin bilgiler⁴⁶

	Genel bilgiler	Görseller (13a, 13b, 13c)
VJOSA-AOOS NEHİRİ E., Yunanistan-Arnavutluk, 2013	<p>Kurucu: Yerel kurum ve kuruluşlar, bilim insanları, yerel halk İşletmeci: Yerel halk Alanı: Yunanistan ve Arnavutluk arasındaki Aoos nehri kıyısı</p> <p>Aoos Nehri Ekomüzesi, Akdeniz Doğa ve Antropos Enstitüsü önderliğinde yerel kurum ve kuruluşlar, bilim adamları ile yerel halkın yakın ve uyumlu işbirliği içinde bulunması sayesinde kurulmuştur. Vjosa-Aoos Ekomüzesi; ikisi Yunanistan'da, ikisi Arnavutluk'ta olmak üzere ziyaretçilerin deneyimine sunulan dört tematik rotaya sahiptir. Ekomüzenin oluşumunda ana ilham kaynağı; bilgi ve anlayışlarıyla yol gösteren, geleneklerini ve tarihlerini yaratıcılıkları ve eserleri ile muhafaza eden, tarihi ve doğal mirasın sürdürülebilirliğini arzulayan yerel halktır. Aoos Nehri Ekomüzesi ile birlikte güncellenen bu çağdaş halk masalı; yerel mit ve efsanelere dayanmakta, yerel halktan güç almakta ve Vjosa - Aoos'un sınır ötesi bölgesinin kültürel ve doğal mirasının az bilinen yönlerini merkezi eksen üzerinde sunmaktadır. Rehber, fotoğraf, çizim ve haritaların eşlik ettiği dört tematik rota ile ziyaretçilerin bölgede yolunu bulması sağlanmaktadır. Sınırın her iki tarafındaki yazarlar, bu tematik yollar ve farklı bölümleri üzerinde çalışmışlardır.</p>	

45 Hüsametindere Köyü Ekomüzesi, 2020a.

46 Vjosa-Aoos River Ecomuseum, 2020.

Çalışmada ele alınan ekomüze örnekleri kuruluş yılları açısından değerlendirildiğinde; ekomüzelerin sadece biri 1990 öncesi, geri kalan 11'i ise 1990 sonrası faaliyete geçmiştir. Kurucu bilgisine ulaşılan ekomüzelerin (%83) kuruluş aşamasında farklı aktörlerin etkin olduğu görülmektedir. Ekomüzenin sahip olduğu mirasın farkına varan ve kurulmasına önderlik eden aktörler; bazen bağımsız girişimciler (Bergslagen, Hüsamettindere, Cateran), bazen üniversite ve enstitü gibi bilimsel kurumlar (Alsace, Suojia, Kalyna, Aaos, Bois-du-Luc), bazen yerel kurum ve kuruluşlar (Bergslagen, Suojia, Cateran, Aaos) olabilmektedir. Yerel halk ise doğrudan (Aaos) ya da dolaylı olarak dernek ve kooperatifler (Alsace, Vanoi, Judicaria) aracılığıyla bu sürece dahil olmaktadır (Tablo 14).

Ekomüze, geleneksel müzenin aksine bina yerine belli bir alan ve bölgeyi sergileme ve deneyimleme mekânı olarak kabul eder. Bu bağlamda ele alınan ekomüzelerin konumlandığı alanlar; bazen bir köy (Alsace, Vanoi, Meymand, Hüsamettindere) ya da kasaba (Bois-du-Luc) olurken bazen de birkaç köyün yer aldığı bir vadi (Suojia, Cateran, Guinea), bir nehre kıyısı olan yerleşim (Kalyna, Aaos), sanayi bölgesi (Bergslagen) ya da birkaç belediyenin faaliyet gösterdiği daha geniş bir yerleşim (Bergslagen, Judicaria) olarak değişebilmektedir. Her ne kadar ekomüzelerin bünyesinde bazı binalar özel müzeler şeklinde yer alsın da ekomüzelerin bir yerleşim alanı olarak tanımlandığı ve tekil bir binadan oluşmadığı görülmüştür (Tablo 14).

Ekomüzenin sergileme nesnesi, her türlü taşınır ve taşınmaz somut ve somut olmayan doğal, kültürel, endüstriyel vb. mirası kapsar. Bu bağlamda çoğu ekomüzede yerel gelenek-görenek, el sanatları, inanış, dil, üretim ve yaşam biçimi gibi değerlerin oluşturduğu kültürel miras (Alsace, Suojia, Vanoi, Judicaria, Meymand, Guinea, Hüsamettindere) öne çıkarken kiminde de doğal (Kalyna, Cateran, Aaos) ya da endüstriyel miras (Bergslagen, Bois-du-Luc) üzerinden sistem kurgulanmaktadır (Tablo 14).

Bununla birlikte başat aktör ne olursa olsun, ekomüzelerin ortaya çıkmasında tetikleyici unsurun, bulunduğu ortamın iklim ve doğasına uygun biçimlendirilmiş mimari dokuları olduğu dikkat çekmektedir. Ekomüzelerin çoğunda (%75) nitelikli geleneksel mimari örnekleri, her zaman ziyaretçiler için çekim noktası oluşturmakta, insanlar yapıları orijinal halleriyle deneyimlemek istemektedirler (Tablo 14). Alsace Ekomüzesi'nde var olan binalar gerçek konumlarından taşınarak başka bir alanda yeniden kurulmuşsa da, yaygın olan yapıların gerçek konumlarında orijinallerine uygun olarak restore edilip yeniden işlevlendirilmesidir (Tablo 3). Bu durum, ekomüzenin temelinde yer alan “yerinde sergileme” mantığıyla da örtüşmektedir.

Ekomüzeler yönetici ve işletmeci açısından değerlendirildiğinde; bazı ekomüzelerin yönetiminde dernek, kooperatif gibi sivil toplum kuruluşları (Alsace, Vanoi, Judicaria, Hüsamettindere) ile araştırma kurumları (Bois-du-Luc) etkin olmakla birlikte, ekomüzelerin hepsinde yerel halk ya doğrudan işletmeci ya da yönetim ortağı olarak yer almaktadır. Yıllık ziyaretçi sayılarına bakıldığında ise, ziyaretçi sayılarına ulaşılabilen örnekler arasında geniş bir alana yayılan ve büyük yüzölçümüne sahip olan ekomüzelerin (Kalyna Country, Judicaria, Bergslagen) daha çok ziyaret edildiği belirlenmiştir. Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi ise oldukça düşük ziyaretçi sayısı ile dikkat çekmektedir (Tablo 14).

Tablo 14: Ekomüzelerin kurucu, işletmeci, yayıldığı alan, sergilediği miras bilgileri⁴⁷

Ekümüze adı	Kurucu	Alanı	İşletmeci	Sergilenen miras, aktivite, yıllık ziyaretçi s.
1 Alsace Ekümüzesi Ungersheim, Fransa, 1984	Genç bir öğrenci grubu ve bir dernek	Bir köy ve nehir	Sivil Toplum Kur., yerel halk	Kırsal mimari ve yaşam, tarihi binalar ve eserler, iş ustaları, geçici sergiler, küçük ve büyük etkinlikler, popüler gelenekler, el sanatları ve gündelik yaşam deneyimi; ~ 200.000 ziyaretçi
2 Bergslagen Ekümüzesi İsveç, 1990	Yedi yerel belediye, iki müze, turizm org.	Göl ve ormanla sınırlı bir sanayi böl.	Yerel halk	Madencilik açık hava müzesi, madencilik, demircilik, bakır işçiliği, döküm atölyeleri, sondaj ekipmanları, çeşitli el aletleri, 68 çeşit etkinlik; ~ 600.000 ziyaretçi
3 Kalyna Country Ekümüzesi Alberta, Kanada 1992	Araştırma Servisi, Kanada Ü. Ukr. Ens.	20 bin km ² lik bir alan	Yerel halk	Geleneksel mimari, Almanya ve Ukrayna kökenli sakinlerin kültürleri, kuş gözlemciliği, vahşi yaşam, kano, kayak, balık tutma, golf, silah atışı, yürüyüş vb. doğa-macera aktiviteleri; ~ 2.500.000 ziyaretçi
4 Suojia Ekümüzesi Guizhou, Çin, 1997	Yerel yön., bilim ins., müzeciler	12 köy	Yerel halk	Geleneksel mimari, Miao Etnik azınlığının dili, müzik ve dans gelenekleri, evlilik sistemleri, kurban törenleri, dokumacılık, saç aksesuarları
5 Cateran Ekümüzesi İskoçya, 1998	Bağımsız girişimci/ Kırsal Kalk. Avr. Tarım Fon.	Cateran Yolu; Perth, Kinross ve Angus köyleri	Yerel Halk	Kırsal mimari ve yaşam; yürüyüş, bisiklet ve güzergahları, böğürtlen diyarı Blairgowrie'nin tarihi, 12. Viktorya Tekstil Fabrikası, Alyth'te Yayla Sınır Hattı yürüyüşleri, antik kalıntılar, doğal ve tarihi manzaralar, tarihi şehir merk.
6 Vanoi Ekümüzesi Trento Özerk Böl., İtalya, 1999	Vanoi Ekümüzesi ne Doğru Derneği	Köy	Trento Koop., yerel halk	Geleneksel mimari, zanaat deneyimleri; manzara, kırsal yaşam ve insan faaliyetleri, maddi ve manevi kültür deneyimleri, Trentino Halkı Kostümleri Müzesi, Vanoi Etnografya Yolu ~ 10.000 ziyaretçi
7 Judicaria Ekümüzesi Trento Özerk Böl., İtalya, 1999	Trento Koop.	6 belediye yerleşimi olan bir vadi	Trento Koop., Yerel halk	Geleneksel mimari, arkeolojik alanlar, kaleler, eski kırsal köyler ve doğal alanların deneyimi; ~ 1.665.000 ziyaretçi
8 Bois-du-Luc Ekümüzesi Belçika, 2000	Wallonia Miras Enst.	Maden kasabası	Wallonia Miras Enst., yerel halk	Kömür madenine ait teknik ve mimari yapılar ile işçi konutları; madencilerin çalışma ve ev yaşamları; kömür madencilığının iç işleyişi, teknolojik değişim ve Sanayi Devrimi gözlemi; ~ 14.650 ziyaretçi
9 Meymand Köyü Ekümüzesi Kirman, İran 2001	-	Köy	Yerel Halk	Geleneksel mimari, mağara evleri, antropoloji müzesi, keçe yapımı, tekstil ve sepet dokuma ve marangozluk, kaleler, kaya sanatı alanları, su değirmenleri; ~ 29.940 ziyaretçi
10 Guinea Ekümüzesi El Hierro Adası, İspanya, 2007	-	Volkanik bir dağ eteği, vadi	Yerel halk	Geleneksel mimari, dev kertenkeleler, lav tüneli, özgün nitelikte iç mekân donatıları, geleneksel yemekler, deniz ürünleri, tapas, Kanarya Adaları yemekleri, kaliteli şaraplar
11 Hüsamettindere Köyü Ekümüzesi Bolu, Türkiye, 2009	Bağımsız girişimci-ler	Köy	Dernek, yerel halk	Geleneksel mimari, geleneksel yemek, kıyafet ve aktiviteler, çalıştay ve eğitim faaliyetleri; ~ 50 ziyaretçi
12 Vjosa-Aoos Nehri Ekümüzesi Yun.-Amavutluk, 2013	Yerel kur., bilim ins., yerel halk	Aoos nehri ve kıyısı	Yerel halk	Yerel mit ve efsaneler, doğal miras, tematik geziler

47 Yıllık ziyaretçi sayılarına ilişkin bilgiler, e-posta ve telefon görüşmesi yoluyla elde edilmiştir.

Değerlendirme

ICOM Müzecilik Etik Yasası'nda kültür mirası; "estetik, tarihsel, bilimsel ya da manevi önemi olduğu düşünülen herhangi bir şey ya da kavram" olarak tanımlanmaktadır.⁴⁸ Bir ülkenin tüm farklılıkları ile kültürel mirasına sahip çıkması ve koruması esasında politik bir vizyondur. Kültürel mirasın korunması ve diğer kuşaklara aktarılması kültürel sürdürülebilirlik açısından çok önemlidir. Kültür politikasında önemli bir kurum haline gelen müzeler, kültürel hakların insan haklarının ayrılmaz bir parçası olduğu düşüncesiyle toplumsal işlevlerini önelemektedirler.⁴⁹

Avrupa Ekomüzeler Ağı'nın tanımına göre bir ekomüze, sürdürülebilir kalkınma için toplulukların miraslarını koruduğu, yorumladığı ve yönettiği dinamik bir yoldur.⁵⁰ Ekomüze, belli bir toplumun tüm doğal çevresi ile birlikte kültürel ortamını da içeren mirasının tamamını; bilimsel, eğitsel, kültürel araçlarla ve genellikle konuşarak yöneten, onun üzerinde çalışan ve ondan istifade eden bir kurumdur. Bu nedenle ekomüze, toplumsal planlama ve kalkınmada halk katılımı sağlayan bir araçtır ve halkın karşılaştığı sorunlar üzerinde düşünmesini, eleştirmesini ve ustalaşmasını sağlamak üzere elindeki tüm araç ve yöntemleri kullanır.⁵¹

Günümüzde dünya genelinde 600'ün üzerinde ekomüze varlığını sürdürmektedir ve ekomüzeler temelde aynı ilke ve hedeflere sahip olmakla birlikte çeşitli şekillerde birbirlerinden farklılaşırlar. Örneğin geleneksel mimarisi ile öne çıkan Alsace Ekomüzesi kuruluş aşamasıyla diğerlerinden ayrılan bir örnektir. Zira Alsace Ekomüzesi, hızla yok olmaya başlayan yerel mimari dokusunu mevcut alanında korumak mümkün olmadığı için, yapıların orijinal yerlerinden sökülüp başka bir yerde tekrar birleştirilmesi sonucu oluşturulmuştur.⁵²

Söz konusu farklılaşma, kuruluş ve işletilme yöntemlerinden kaynaklanabileceği gibi sergilenen miras kaynaklı da olabilir. İncelenen örnekler üzerinden açıklamak gerekirse, kiminde -Kalya Counrty, Cateran gibi- doğal miras öne çıkarken, kiminde -Alsace, Suojia, Meymand gibi-kültürel ya da -Bergslagen, Bois-du-Luc gibi- endüstriyel miras ön planda olabilir. Şüphesiz bu örneklerin sayısı artırılabilir. Ancak bunların dışında da farklı yönleri ile dikkat çeken ekomüzelere rastlamak mümkündür.

Bunlardan biri olan Adda di Leonardo Ekomüzesi, 2004 yılında İtalya Milano'da kurulmuştur. Adından da anlaşılacağı üzere ekomüze, 16. yüzyılın başlarında bölgede yaşayan, zamanının ötesinde düşüncelere ve çok yönlü sanatçı bir kişiliğe sahip olan Leonardo da Vinci'nin geçmişini kültürel bir miras olarak ele alırken, Adda nehrini doğal miras olarak korumaktadır. Ekomüze, tanınmış bir sanatçıyı, kültürel miras olarak konumlandırması nedeniyle dikkat çekicidir. Ayrıca, Çevre Bakanlığı ile Lombardiya

48 ICOM Müzecilik Etik Yasası, 2019.

49 Okan, 2015, 196.

50 Davis, 2011, 95.

51 Davis, 2011.

52 Griffin-Kremer, 2020, 58.

Bölge Yönetimi arasındaki anlaşma çerçevesinde, halkın finanse ettiği bir proje olması bağlamında da farklıdır.⁵³

Alışılmışın dışında bir mirasa ev sahipliği yapan diğer bir örnek ise Flodden 1513 Ekomüzesidir ve bir savaş alanını miras olarak korumaktadır. 1513 yılında İngiltere Kuzey Northumberland'da İngiliz ve İskoçlar arasında gerçekleşen kanlı bir savaşın 500. yıldönümü olan 2013 yılında bir proje olarak geliştirilmiştir. Sınırın her iki tarafında yer alan halkların savaşı anma isteği bu projede etkili olmuştur. 2008'de oluşan Flodden Topluluğu'nun savaşla ilgili arkeolojik bilgileri çoğaltmaya, belge ve arşivleri araştırmaya yönelik çabaları, günümüzde 41 alanı 32 noktada birbirine bağlayan açık bir müze ile sonuçlanmıştır. Ekomüze; tarih, folklor ya da efsane yoluyla Flodden Savaşı ile bağlantısı olan fiziksel yerleri, nesnelere, arşivleri ve mirasın diğer yönlerini kapsamaktadır. Proje ile arkeolojik saha çalışması ve belgesel araştırmalarına katılan gönüllüler desteklenmiş ve öğrenme programı kapsamında on binden fazla öğrencinin Flodden hikayesini keşfetmesi sağlanarak kalıcı bir miras yaratılmıştır.⁵⁴

Ekomüzeler, yerel toplulukların gelişmesinde ve ihtiyaçlarını dile getirmede önemli rol oynarlar. Bu anlamda 1991'de Arizona'da faaliyete geçen ve ABD'nin tek resmi ekomüzesi olan Ak-Chin Him-Dak Ekomüzesi'nin faaliyetleri önemlidir. Birçok ekomüzenin aksine Ak-Chin Him-Dak Ekomüzesi'nin turizmle ilişkisi sınırlıdır ve ekonomik gelir elde etmek amacıyla kurulmamıştır. Yerli halk, 1994'te açılan ve sahibi olduğu Ak-Chin Kumarhanesi ile girdiği kumar endüstrisi ve tarımdan elde ettiği gelir sayesinde maddi açıdan sıkıntı yaşamamaktadır. Bu nedenle ekomüzenin temel hedefi, kendi sakinlerinin sosyal refahıdır. Ekomüze; sakinlerin eşsiz miraslarını yeniden keşfetmelerine, yok olmanın eşiğindeki geçmişin unsurlarını korumaya ve toplumun sosyal refahını geliştirmeye yardımcı olacak bir eğitim aracı olarak tasarlanmıştır. Birincil görevi; dil, müzik, dans, zanaat vb. gelenekler üzerine yaşlılarla gerçekleştirilen sözlü tarih çalışmaları ile Ak-Chin O'odham kültürünü kayıt altına almaktır. Bunun yanı sıra beslenme, halk sağlığı ve toplumda yaygın olan diyabet konularında farkındalık yaratma çabaları dikkat çekicidir.⁵⁵

Suojia Ekomüzesi ise Ak-Chin Him-Dak Ekomüzesi'nin aksine yoksullukla mücadele eden halkına doğrudan maddi gelir sağlamak amacıyla kurulmuştur. İncelenen örnekler arasında da yer alan Suojia Ekomüzesi (Tablo 5), Asya ve Çin'in ilk ekomüzesi olmakla birlikte Miao Etnik Azınlığı'nın sadece geçmişini değil bizatihi güncel varlığını koruyup sürdürebilmesi için bir çıkış yolu olarak düşünülmüştür. Çin'in kuzey, batı ve güneybatısında yaşayan 56 etnik azınlıktan biri olan Miao Etnik Azınlığı, Çin'in en büyük 4. etnik azınlığıdır ve 5000 yıllık bir geçmişe sahiptir. 1990'lı yıllara değin 200 yılı aşkın bir süre modern Çin kültüründen izole bir yaşam süren ve 12 köyde ikamet eden azınlığın bu izole hali, bölgenin kültürel mirasının otantikliğini ve bozulmamışlığını garanti altına almakla birlikte yoksulluğa neden olmuştur. İzole azınlığın bunca yıllık

53 Simeoni ve De Crescenzo, 2018, 4; Ecomuseo Adda di Leonardo, 2020.

54 Flodden 1513 Ecomuseum, 2020.

55 Fuller, 2012; Doğan ve Timothy, 2020.

korunmuş kültürel mirasına zarar vermeksizin, modern yaşam koşullarına ve turizme erişiminin sağlanması için ekomüze, 1997'de faaliyete geçirilmiştir.⁵⁶

Gerek Tablo 14'te incelenen örnekler, gerekse değerlendirme başlığı altında ele alınan örneklerde görüldüğü üzere her ekomüze; sergileme mekânı, sergileme içeriği ile kurulma ve işletme aşamalarında benzer ya da farklı yaklaşımlar sergilese de; kendi bağlamında planladığı sosyal, kültürel, eğitsel vb. etkinlik ve organizasyonlarla bir yandan korunan mirası geleceğe taşıırken, bir yandan da toplumsal bellekte bıraktığı izlerle yerini pekiştirir. Ekomüzeler arasındaki bu farklılıklar çok seslilik değil, farklı deneyimlerin zenginliği olarak algılandığında yeni girişimler için rehberlik edebilir. Ülkemizde bu potansiyeli taşıyan ancak çeşitli nedenlerle terk edilen nitelikli birçok yerleşmenin yaşatılması ve kültürel mirasın sürdürülebilmesi düşünüldüğünde, söz konusu deneyimler son derece önem kazanmaktadır.

İncelenen örnekler arasında yer alan Hüsametindere Köyü Ekomüzesi ülkemiz için ilk örgütlü ekomüze olma niteliği taşımaktadır, bu konuda uluslararası alanyazında da yer almıştır.⁵⁷ Ancak bunun dışında ekomüze adıyla anılan iki oluşumdan daha söz etmek mümkündür; Zavot Ekomüzesi ve Yaşayan Köy-Ekomüze. Kars'ın Boğatepe Köyü'nde kurulan ilk peynir müzesi olarak da bilinen Zavot Ekomüzesi, geleneksel olarak sürdürülen mandıracılık faaliyetlerinin peynir üretimine odaklanması sonucu ortaya çıkmıştır ve çoğunluğu kadınlardan oluşan yerli girişimcilerin başarısıdır.⁵⁸ 2005 yılında kurulan Zavot Ekomüzesi, tek bir bina üzerine odaklanıp geleneksel mimarisinden ziyade ürünü ile öne çıkmaktadır. Ancak çalışmanın, kültürel mirasın somut öğelerinden olan geleneksel mimari yönüne odaklanması nedeniyle, kapsamı dışında tutulmuştur. Ekomüze adıyla öne çıkan diğer örnek Yaşayan Köy ise, 2016 yılında kültürbilimci bir kadın girişimci tarafından Beypazarı'nın Macun Köy'ünde Anadolu Açık Hava Müzesi olarak açılmıştır. Yaşayan Köy'de farklı bölgelerden seçilen özel ve kamusal mekânlar bulunmaktadır. Bunlar Anadolu'yu temsilen kerpiç ev, İç Anadolu bölgesinden 17. yy. Ankara evi, Akdeniz bölgesinden düğmeli ev ve Karadeniz bölgesinden göz dolmalı evdir. Aslına uygun inşa edilen konutlar ve bir çarşıdan oluşan Ekomüzede sergilemenin yanı sıra arazinin imkanları dâhilinde tarım ve hayvancılık faaliyetleri de gerçekleştirilmektedir.⁵⁹ Yaşayan Köy Ekomüzesi, farklı bölgesel nitelikleri bir araya getiren geleneksel mimarisi ile dikkat çekicidir ancak var olan bir köyün devamı olmayıp, farklı bir konseptle sonradan bir araya getirilmiş öğelerden oluştuğu için inceleme dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte kültürel mirasın sürdürülmesine yönelik her türlü girişim son derece kıymetlidir.

Esasında günümüzde örgütlü olmasa da bu yönde birçok bağımsız girişimden söz etmek mümkündür. Zira yüzyıllarca birçok medeniyete yurt olmuş, farklı coğrafi ve iklimsel özellikleri ile dört mevsimi yaşatan Anadolu toprakları, geleneksel

56 Laishun ve Gjestrum, 1999, 70; Yi, 2011, 5.

57 Kurtuluş ve Torre, 2012; Davis, 2011; Doğan, 2015.

58 Zavot Ekomüzesi, 2020.

59 Yaşayan Köy Ekomüze, 2020.

(vernaküler) mimari bakımından oldukça zengin bir coğrafyadır. Anadolu'nun bol yağış alan bölgelerinde ve kıyı kesimlerinde ahşap ve taş, yağış almayan iç kesimleri ile batı, doğu ve güneydoğu bölgelerinde varsa taş yoksa kerpiç ağırlıklı inşa edilen geleneksel dokular mevcuttur. Bu dokular yöreden yöreye gidildikçe kerpiç, taş yığma, ahşap yığma, ahşap çatıklı kerpiç/ tuğla/ blok taş/ kırma taş ve hatta ahşap dolgulu, bağdadi sıvalı vb. birbirinden farklılaşan malzeme, strüktür ve teknikler kullanımıyla izleyicilerine adeta görsel bir şölen sunmaktadırlar. Öyle ki bazen bir yapı gerecini (taş, kerpiç, tuğla, tahta) üst üste koyarak yapı yapmak yerine volkanik bir kaya kitlesinin oyulmasıyla yapılan evler geleneksel dokuyu oluşturmuştur.⁶⁰ Hasankeyf, Taşkale, Ürgüp, Zelve, Soğanlı'da kayaya oyulmuş, ön yüzleri örme taş duvarla bitirilmiş ilginç dokuları; Harran ve Balaban'da şiirsel kerpiç kullanımlarını; Bodrum, Nevşehir, Kayseri, Erzurum, Mardin, Diyarbakır ve Urfa'da muazzam taş işçiliğini; Bolu, Kastamonu, Rize, Trabzon gibi orman varlığı bol yörelerde ise ahşabın hünerlerini görmek mümkündür.⁶¹

Doğaya saygı ve uyum, tutumluluk ve yerel malzeme kullanımı gibi ilkeler ışığında şekillenen Anadolu mimarisine baktığımızda çeşitlilik kaçınılmazdır. Bu açıdan güçlü bir mimari mirasa sahip olan Anadolu'nun kırsalındaki geleneksel mimari dokular, maalesef başta ekonomik kaygılar olmak üzere fiziksel ve işlevsel yetersizlikler, konfor koşullarının sağlanamaması ve çağa ayak uyduramama gibi nedenlerle terk edilerek eskime sürecine girmektedirler. Kentlerde de benzer durum söz konusu olup kıyıda köşede kalmış nitelikli birkaç geleneksel doku da çoğunlukla artan nüfus hareketlerine bağlı kentleşme ve rant baskısına dayanamayarak yıkılıp yok olmaktadır.

Geleneksel dokuların eskime ve yok olma sürecine etki eden birçok faktörün yanı sıra eğitimsizlik ve bilinçsizlik de bu süreci hızlandırmaktadır. Sahip olduğu kültürel mirasın bilincinde olmayan zihinler elbette korumak yerine; eski, demode ve güncel koşullar için yetersiz bulduğu evleri terk etmeye, yıkmaya ve yerine modern apartmanlar dikmeye meyillidir. Bu nedenle köylerimizde, yerin ruhuna aykırı da olsa çok katlı betonarme yapılar yükselmeye devam etmektedir.

Geleneksel mimarinin önemine ilişkin farkındalığın geç oluşması, sadece ülkemize has bir durum değildir. Bunun nedeni, otoritelerin uzunca bir süre geleneksel mimariyi göz ardı edip, anıtsal mimariyi önemsemesi deyim yerindeyse kutsamasıdır. Aslında dünyadaki yapı stoğunun büyük bir kısmını oluşturan geleneksel mimari; 15. yüzyıldan itibaren zaman zaman bazı kuramcılar tarafından ilgi görse de otoriteler tarafından mimarlık olarak değerlendirilmemiştir.⁶² Ancak 20. yüzyılın başlarından itibaren gereken ilgiyi görmeye başlamış ve dünyada birçok dönüşümün yaşandığı 1960lardan sonra farklı disiplinlerin olduğu gibi mimarlığın da araştırma alanı olarak dikkatini çekmiştir.⁶³ Bu anlamda, artık ülkemizde de sadece akademik çevreler değil yerel halk tarafından da geleneksel mimariye ilgi gösterilmeye başlanmıştır. Bu konuda

60 Bektaş, 2014: 53.

61 Bektaş, 2014: 51-66.

62 Özkan vd., 1979: 127-134.

63 Tuztaşı ve Civelek, 2011: 279.

duyarlı girişimciler tarafından farklı yaklaşımlarla atılan bazı adımlar; Beypazarı, Taraklı, Odunpazarı, Cumalıkızık, Çamlıhemşin ve daha birçok yörede turistik faaliyetlerle kendini göstermektedir.

Bununla birlikte geleneksel mimariye gösterilen ilginin yeterli düzeyde olmayışının bilinçsizlik dışında diğer bir nedeni de ekonomik kaynaklıdır. Farkındalık oluşsa dahi zamanla eskiyen ve güncel koşullara ayak uyduramayan geleneksel dokuların ihtiyacı olan müdahaleler ekonomik nedenlerle zamanında yapılamayınca yok olmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle çalışmada, yerel halkın ekonomik kalkınmasını da hedefleyen ekomüze anlayışı, ülkemizin değerli kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından iyi bir çözüm yolu olarak sunulmuştur. Bu açıdan bundan sonraki girişimlere yol göstermesi amacıyla hazırlanan ve ekomüze kavramının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerini içeren SWOT analizi tablo şeklinde verilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15: SWOT Analizi

Güçlü yönler	Zayıf Yönler	Fırsatlar	Tehditler
*Kültürel mirasın yerinde korunması sayesinde daha çok varlığın korunabilmesi	*Halkın farkındalık bilinci oluşturamaması dolayısıyla yeterince benimsememesi	* ‘Yerinde sergileme’ sayesinde daha çok mirasın geleceğe aktarılabilmesi	* Mevcut kültürel varlığın yanlış uygulama ve kararlar sonucu zarar görmesi hatta bilinçsiz ellerde yok olma tehlikesi
*Yerel halk tarafından işletilmesi nedeniyle daha iyi sahiplenilmesi	*Farklı ziyaretçi profillerine hitap etmemesinin ziyaretçi potansiyelini azaltması	*Ziyaretçi veya yerel halkta farkındalık yaratılabilmesi	* Turizm potansiyelinin kötü niyetli girişimciler tarafından zarar görmesi
*Doğrudan yerel halka ekonomik kaynak oluşturması	*Ulaşım olanaklarının ziyaret edilebilirliğini zorlaştırması	*Yerel halkta birlik-beraberlik bilinci, yere aidiyet hissi geliştirebilme	*Kazanç potansiyelinden dolayı bölgenin rant metası haline gelmesi ve yerel dokunun ve /veya yakın çevresinin bozulması
*Geleneksel müzelerdeki görüp izlemenin yerine deneyimleme sayesinde daha çok ziyaretçi çekebilmesi	*Bölgenin özellikleri, kapasitesi, ziyaretçi yoğunluğu ve bölgeye verilen zararlar hakkında bilgi eksikliği	*Kırda iş imkanı sunarak kırdan kente göçün azaltılması/önlenmesi	*Mülkiyet haklarından ya da üretim yükünden dolayı yerel halkın birlikte hareket etmesinde gerilimlerin oluşması
*Yerel üretim biçimlerinin korunması, yaşatılması ve sürdürülmesi	*Mevsimler arası farklılıklar nedeniyle ziyaretlerin istikrarlı olmaması	*Yerel üretimlerin pazarlanması (reklam ve satış) için bir platform oluşturabilmesi	*Ziyaretçiler tarafından yeterli rağbet görmemesi ve projenin sürekliliğinin sağlanamaması
*Sosyal ve doğal aktivitelerin teşvik edilmesi		*Doğal ve kültürel mirasın insanları çekme ve davet etmede pozitif etkisi	*Yerel halk ile ziyaretçiler arasında oluşabilecek uyum sorunlarının psikolojik ve sosyolojik açıdan zarar verici olması
*İnsanlar arasındaki etkileşimlerin, paylaşımların, anıların artması ve dolayısıyla kolektif belleğin güçlenmesi		*Kapalı ortamlardan bunalan insanları açık havada rehabilite edebilmesi	
*Yerin ruhunu yansıtması		*Terk edilmiş kırsal alanların yeniden canlandırabilmesi	
* Bilinçli ekoturistlerin varlığı		*Toplumun farklı katmanları arasında iletişim kurulması; yerel halk ve turistler arasında kültür alışverişi	

Yapılan araştırmalar; yerel halkın ekomüzenin tam olarak ne ifade ettiği konusunda yeterli bilgi düzeyine sahip olmaması ve farkındalık oluşturamamasından kaynaklı olarak ne yazık ki, elindeki değeri koruma ve yaşatmadan önce maddi çıkar elde etmeye yneldeğini göstermektedir.⁶⁴ Bu durum ekomüzenin geleceği açısından tehlikelidir. Bu nedenle ekomüze örgütlenmesinde, halkın farkındalık bilincine sahip olmaması en zayıf yön olarak değerlendirilmiştir. Ekomüze girişimlerinde, bu sorunun ivedilikle giderilmesi; bilgi eksikliğinden kaynaklı zarar görme/ verme, sahiplenememe, bilinçsiz tüketim, rant metasına dönüşme ve uyum problemleri gibi birçok zayıf yn ve tehdidin ortadan kaldırılması açısından elzemdir.

Sonuç

Dünya 21. yüzyılın ilk çeyreğinin sonuna yaklaşırken, bir önceki yüzyılın sebep olduğu kaçınılmaz gerçeklikler ile karşı karşıya gelmektedir. Endüstri ve Teknoloji ağının kutlamalarıyla başlayan 20. yüzyıl mimarisinin günümüzde hızla Ekoloji ve Enformasyonun yeniağına dönüştüğü gözlemlenmektedir. Bu değişimlerin keşişiminde bulunan insan, doğanın içinde var olan yavaş harekete yeniden katılmanın yollarını aramakta, bu çaba kendisini beslenmeden barınmaya uzanan yeni bir mimari farkındalığa yöneltilmektedir. Bu bağlamda, mimaride sürdürülebilirlik, geleneksel mimari, ekolojik yaşam, sürdürülebilir turizm, ekoturizm ve onunla ilintili ekomüze kavramları, üzerinde durulması gereken konulardandır.

Sürdürülebilirlik, kavramsal olarak yeni sayılsa da bir dünya görüşü olarak yeni değildir. Mimarlık açısından yerel verilerin, özellikle iklimsel özelliklerin tasarıda kullanılması antik dönemlerden beri yapıyla uğraşanların akılcı yaklaşımlarının bir parçası olmuştur.⁶⁵ Slessor, sürdürülebilirliğin temellerinin geçmişte olduğunu ve hatta ekolojik prensiplerin üçüncü dünya ülkelerinin kırsal kesimlerinde hl görülebileceğini ve bu bölgelerden dersler çıkarabileceğini ifade eder.⁶⁶ Bu düşünceler işığında sürdürülebilirliğin aslında geçmiş ile yakından ilgili ve ilişkili olduğu, doğal ve kültürel mirasın sürdürülebilirlik açısından fevkalade önemli olduğu anlaşılmaktadır. Süregelen geçmiş; bıraktığı tüm izlerle, geleneklerle “gelen”e “ek” yapmaya ve modern dünyanın sorunlarına kendi içinde çözümler üretmeye devam etmektedir.

Sürdürülebilirlik; doğal, kültürel ya da tarihi çevrenin yaşatılması açısından bakıldığında, mimarlık kadar bu çevrenin insanla temasını sağlayan turizm disiplini ile de yakın bir ilişki içindedir. Doğal, kültürel ve tarihi değerlerin kaynak olarak kullanıldığı turizm disiplininde, özellikle evre üzerindeki olumsuz etkilere karşı çıkan ve sürdürülebilirlik ilkeleriyle örtüşen yaklaşımlardan biri ekoturizmdir. Ekoturizm; minimum çevresel etki, ev sahibi kültüre maksimum sayęı, yerel topluma maksimum fayda ve maksimum turist tatmini olmak üzere dört temel ilkeye dayanır.⁶⁷ Ekoturizm;

64 Borrelli ve Ge, 2019, ; Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi, 2020b.

65 Oktay, 2002.

66 Slessor, 2002, 1259.

67 Bahtiyar Karadeniz, 2018, 324.

kitle turizminin aksine turist sayısını aza indirmeyi ve turizmi yıl içinde yaymayı; doğal çevreye yapılan baskıyı azaltmayı; tahribatı düzeltmeye değil, önlemeye yönelik planlar yapmayı ve uzun vadeli ekonomik çıkarları gözetmeyi benimser.⁶⁸ Dolayısıyla biri diğerini var eden iki kavram olmalarının doğal bir sonucu olarak ekoturizm, ekomüzenin amaçlarını desteklemekte ve ekomüze ile aynı endişeleri taşımaktadır.

Ekomüze ise, ekolojiye ilişkin kaygıların oldukça gündemde olduğu bir dönemin sosyal ve siyasi ikliminin doğrudan bir yansıması olarak Yeni Müzecilik hareketinden doğmuş bir kavramdır. Yeni Müzecilik hareketi, kültürel mirasın kolektif bellek, kimlik ve aidiyet gibi somut olmayan yönlerine vurgu yapması nedeniyle önemlidir. Ayrıca zihinlerdeki yerleşmiş müzecilik algısını, müzeyi nesnelere ve nadir eserlerin sergilendiği sınırlı bir mekân olarak kavramak yerine yerin doğal ve kültürel tüm varlığıyla doğrudan müzeye dönüşmesi şeklinde yorumlayarak derinden sarsmıştır. Bu iklimde gerçekleşen toplum, kültür, kimlik ve yerin bağımsız/belirsiz (evrensel ve değişmez) ya da belirli (sayısız koşullara özel) olup olmadığı konusundaki tartışmalar ve bunların müzeler için yarattığı gerilimler, ekomüze denilen yeni bir kültürel formla çözüme kavuşmuştur.

Ekomüze, yerel halkın öncelikle kendi gelenek ve kaynaklarını koruyarak ve sonrasında herkesi sahip olunan bu varlıkları görmek, öğrenmek ve deneyimlemek üzere yörelerine çekmek vasıtasıyla gelir elde ederek kendi kültürel miraslarını yönetebilecekleri, esnek yapıya sahip bir araçtır. Her ne kadar çoğu örnekte başlangıç aşamasında yerel halk aktif rol almasa da, süreç içinde olaya dahil olmakta ve farkındalık düzeyleri arttığı oranda sahiplenmektedir. Bununla birlikte iyi korunmuş miras, sadece turistler için değil, yerel toplulukların kendi miraslarını takdir etmeleri ve geleneksel uygulamalar ve kuşaklararası bilginin aktarımı için de güçlü bir kaynak oluşturur. Bu ekomüzenin benimsediği bir durumdur; çünkü bir ekomüzenin temel hedef kitlesi, yerel halkıdır ve temel amacı, bir toplumu kendi kültürel mirasını geliştirmesi ve yönetmesi için desteklemek ve güçlendirmektir.

Sonuç olarak ekomüzeler; gönüllü toplumsal aktivitelerin, yönetici kuruluşlar arasında işbirliğinin, yerel kimliğin korunması ve tüm bunları sürdürebilecek bir toplumun nasıl gerçekleştirileceği üzerine değerli perspektifler sunarak, her bir yerel toplumu oluşturan insanların düşünme yollarını ve yaşam tarzlarını yansıtmaktadır. Ekomüzede yer alan yerel toplumdaki karşılıklı öğrenme ve mirasın korunması düşüncesi, sürdürülebilir bir toplumu gerçekleştirmek üzere geliştirilen pratiklerin bir nevi müzecilik formudur. Bu nedenle ekomüzenin, sürdürülebilir bir kalkınma için doğal ve kültürel mirasın korunması, yaşatılması ve geleceğe aktarılmasının etkili bir yolu olarak güncel tartışmalarda yer bulması ve yerel halkın her türlü kazanımını hedefleyen pratiklerin çoğalması desteklenmelidir.

68 Arslan, 2005, 33.

KAYNAKÇA

- Alsace Ecomusee* (2020a). URL: <https://www.ecomusee.alsace/fr/> [Erişim:11 Ocak 2020]
- Alsace Ecomusee* (2020b). URL: <https://www.vlogexpedition.com/visit-ecomusee-alsace/> [Erişim:11 Ocak 2020]
- Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29-53.
- Bahtiyar Karadeniz, C. & Kabacık, M. & Sarı, S. (2018). Ordu İlinde Ekoturizm Uygulamaları, Kabakdağı, Kayabaşı Örneği. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 323-337.
- Bektaş, C. (2014). *Türk Evi*. 2. baskı, İstanbul: Yem Yayınevi.
- Bergslagen Ecomuseum* (2020a). URL: https://archive.is/20130916130458/http://www.vastmanland.se/sv/Ekomuseum_Bergslagen_a2505_s694.html#selection-201.0-209.275 [Erişim: 05 Mart 2020]
- Bergslagen Ecomuseum* (2020b). URL: <https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/show/Sites/bergslagen-ecomuseum/> [Erişim: 05 Mart 2020]
- Bois-Du-Luc Ecomuseum* (2020a). URL: <https://www.ecomusee-regional-du-centre.be/> [Erişim: 28 Eylül 2020]
- Bois-Du-Luc Ecomuseum* (2020b). URL: <http://www.ecomuseeboisduluc.be> [Erişim: 23 Ocak 2020]
- Boonyakiet, C. (2011). New Museology, Communities, Ecomuseums by Prof. Peter Davis, Newcastle University, UK, *Intangible Cultural Heritage and Museums Learning Resources*, Sirindhorn Anthropology Centre. URL: <https://www.sac.or.th/databases/ichlearningresources/images/LECTURE5.pdf> [Erişim: 02 Ekim 2019]
- Borelli, N. & Ge, R. (2019). An Analysis of Chinese Ecomuseums in Relation to Ecomuseum Theories and Principles. *Organon*, 51, 123-151.
- Borrelli, N. & Davis, P. (2012). How Culture Shapes Nature: Reflections on Ecomuseum Practices. *Nature and Culture*, 7(1), 31-47.
- Brundtland Raporu* (1987). URL: <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> [Erişim: 30 Eylül 2020]
- Cateran Ecomuseum* (2020). URL: <https://cateranecomuseum.co.uk/map/> [Erişim: 11 Ocak 2020]

- Chiswick, B. (1983). The Earnings and Human Capital of American Jews. *The Journal of Human Resources*, 18(3), 313-336
- Corral, O. N. (2019). Ecomuseums in Spain: An Analysis of Their Characteristics and Typologies. *Muzeologia a Kulturne Dedicstvo*, 7(1), 7-26.
- Davis, P. (2010). *New Museology, Communities, Ecomuseums*. URL: <https://www.sac.or.th/databases/ichlearningresources/images/new-museology-communities-ecomuseums.pdf> [Erişim: 10 Kasım 2019]
- Davis, P. (2011). *Ecomuseums: A Sense of Place*. London: A & C Black.
- de Varine, H. (1985). The Word and Beyond. *Museum, No 148*, 37/4, 185. Unesco. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001273/127347eo.pdf> [Erişim: 10 Ekim 2018]
- Doğan, M. (2010). *Ekomüze Odaklı Sürdürülebilir Destinasyon ve Gökçeada Üzerine Bir Uygulama*. Çanakkale: Çanakkale Onsekizmart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, M. (2011). Sürdürülebilir Turizm İçin Bir Model: Ekomüzeler. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 8(3), 57-67.
- Doğan, M. (2015). Ecomuseum, Community Museology, Local Distinctiveness, Hüsamettindere Village, Bogatepe Village, Turkey. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*, 5(1), 43-60.
- Doğan, M. & Timothy, D. J. (2020). Beyond Tourism and Taxes: The Ecomuseum and Social Development in the Ak-Chin Tribal Community. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 18(2), 133-149.
- Ecomuseo Adda di Leonardo, (2020). URL: <https://giteinlombardia.it/luoghi/ecomuseo-adda-di-leonardo/> [Erişim: 28 Eylül 2020]
- Ecomuseo del Vanoi* (2020). URL: <https://www.ecomuseo.vanoi.it> [Erişim: 11 Ocak 2020]
- Ecomuseo della Judicaria (2020). URL: <http://www.dolomiti-garda.it/index.php/examples/cos-e-l-ecomuseo> [Erişim: 11 Ocak 2020]
- Flodden 1513 Ecomuseum* (2020). What is an Ecomuseum?. URL: <https://www.flodden1513ecomuseum.org/ecomuseum> [Erişim: 05 Mart 2020]
- Fuller, J. N. (1992). The Museum as a Vehicle for Community Empowerment: The Ak-Chin Indian Community Ecomuseum Project. I. Karp, C. M. Creamer, S. Levine (Ed.), *Museums and Communities: The Politics of Public Culture*, 327-365, Washington: Smithsonian Institution Press.

- Griffin-Kremer, C. (2020). Back to the Future, Squaring Folk Life and Cultural Diversity at the Alsace Ecomuseum, *Folk Life*, 58(1), 57-66.
- Guinea Ecomuseum (2020a). URL: <https://www.canaryislandsinfo.co.uk/el-hierro/things-to-do/guinea-ecomuseum/> [Erişim: 05.03.2020]
- Guinea Ecomuseum (2020b). URL: <http://buzztrips.co.uk/posts/the-mysterious-life-of-a-volcanic-village-on-el-hierro> [Erişim: 09.02.2020]
- Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi (2020a). URL: <http://www.ekomuze.org> [Erişim: 23 Ocak 2020]
- Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi (2020b). *Yetkili ile telefon görüşmesi*. 29 Eylül 2020.
- ICOM (2019). Museum. URL: <https://icom.museum/en/standards-guidelines/museum-definition/> [Erişim: 10 Kasım 2019]
- ICOM Müzecilik Etik Yasası (2019). URL: <http://mmkd.org.tr/wp-content/uploads/2013/10/icom-muzeler-icin-etik-kurallari2.pdf> [Erişim: 12 Kasım 2019]
- Kalya Country Ecomuseum (2020). URL: <http://www.kalynacountry.com> [Erişim: 09 Şubat 2020]
- Kurtuluş, V. B. & Torre, S. D. (2012). Ecomuseums: A Way to Involve People with the Cultural Landscape. A Case Study in Turkey: Hüsamettindere Village Ecomuseum Project. *1st International Conference on Ecomuseums, Community Museums and Living Communities, Proceedings Book*, 175-184.
- Laishun, A. & Gjestrum, J. A. (1999). The Ecomuseum in Theory and Practice the First Chinese Ecomuseum Established. *Nordisk Museologi*, 2, 65-86.
- Leung Y. F. & Marion J. F. & Farrell T. A. (2008). The Role of Recreation Ecology in Sustainable Tourism and Ecotourism. S. F. McCool, R. N. Molser (Ed), *Tourism, Recreation and Sustainability: Linking Culture and the Environment*, 21-39. USA: Cabi Publishing.
- Maggi, M. & Falletti, V. (2000). Ecomuseums in Europe What They Are and What They Can Be. *IRES – Istituto Ricerche Economico- Sociali Del Piemonte*, W.P.137/2000.
- Meymand Iranian Rocky Village (2020). URL: <https://surfiran.com/meymand-iranian-rocky-village/> [Erişim: 05 Mart 2020]
- MINOM (2020). URL: <http://www.minom-icom.net/about-us> [Erişim: 02 Mart 2020]
- Ohara, K. (1998). The Image of Ecomuseum in Japan. *Pacific Friends*, 25, 26-27.

- Okan, B. (2015). Günümüzde Müzecilik Anlayışı. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*,5(2), 187-198.
- Oktay, D. (2002). Kuzey Kıbrıs'ta Yöresel Mimarının Geleneklerinden Çağdaş ve Duyarlı Çevrelere- Sürdürülebilirlik Bağlamında Planlama ve Tasarım. *Mimarist*, 6, 67-71.
- Özkan, S. & Turan, M. & Üstüncök, O. (1979). Institutionalized Architecture, Vernacular Architecture and Vernacularism in Historical Perspective. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 5(2), 127-156.
- Öztekin, O. A. (2014). *Müze Kavramı ve Müze Yapılarının İç Mekânlarının İstanbul'dan Örneklerle İncelenmesi*. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Rivard, R. (1985). Ecomuseums in Quebec. *Museum*, No 148, 37/4, 202-204. Unesco. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001273/127347eo.pdf> [Erişim: 10 Ekim 2018]
- Rivard, R. (1988). Museums and Ecomuseums- Questions and Answers. J. A. Gjestrum and M. Maure (Ed.), *Okomuseumsboka- İdentitet, Okologi, Deltakelse*, 123-128, Tromsø: ICOM. URL: https://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/97356/8/08_concept%20of%20ecomuseum.pdf [Erişim: 15 Ekim 2018]
- Rivière, G. H. (1985). The Ecomuseum - An Evolutive Definition. *Museum*, No 148, 37/4, 182-183. Unesco. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001273/127347eo.pdf> [Erişim: 10 Ekim 2018]
- Simeoni, F. & De Crescenzo, V. (2018). Ecomuseums (on Clean Energy), Cycle Tourism and Civic Crowdfunding: A New Match for Sustainability?. *Sustainability*, 10, 817, 1-16.
- Slessor, C. (2002). The Quest for Propriety, *Architectural Review*, 211, 1259.
- Timothy, D. J. (2014). Contemporary Cultural Heritage and Tourism: Development Issues and Emerging Trends. *Public Archeology*, 13(1-3), 30-47.
- Tuztaşı, U. & Civelek, Y. (2011). Yüksek Kültürden Halk Kültürüne Batı Mimarlığında "Ulusal Anıt" Düşüncesi ve Vernaküler Mimarının İdealleştirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,4(18), 274-289.
- Türk Dil Kurumu* (2019). Müze. URL: <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim: 10 Kasım 2019]
- Vjosa-Aoos River Ecomuseum* (2020). URL: <http://www.ecomuseum.eu/pindos-ecomuseum> [Erişim: 09 Şubat 2020]

- Yaşayan Köy Ekomüze* (2020). URL: <http://www.yasayankoy.com/kulturel-miraslarimiz/> [Erişim: 11 Haziran 2020]
- Yi, S. H. (2011). Ecomuseum Evaluation: Experiences in Guizhou and Guangxi, China. Proceedings of the 3rd World Planning Schools Congress (1-39). Perth: World Planning Schools Congress. URL: <https://dro.deakin.edu.au/eserv/DU:30042311/yi-ecomuseumevaluation-2011.pdf> [Erişim: 02 Şubat 2020]
- Zavot Ekomüzesi* (2020). <https://www.bogatepekoyu.com/hakkimizda> [Erişim:11 Haziran 2020]

Görsel Kaynakçası

- Görsel 2a: Alsace Ecomuseum: <https://www.pass-alsace.com/de/62-ecomusee-d-alsace/>, (Erişim tarihi: 10.03.2020)
- Görsel 2b: Alsace Ecomuseum: <https://www.my-weekend-in-alsace.com/review/ecomuseum-alsace/>, (Erişim tarihi: 10.03.2020)
- Görsel 2c: Alsace Ecomuseum: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/88/Ecomus%C3%A9e_Alsace_08A_Watermill_from_Moosch.jpg, (Erişim tarihi: 10.03.2020)
- Görsel 3a: Bergslagen Ecomuseum: <https://www.erih.net/i-want-to-go-there/site/show/Sites/bergslagen-ecomuseum/>, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 3b: Bergslagen Ecomuseum: https://www.wikiwand.com/en/Ecomuseum_Bergslagen, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 3c: Bergslagen Ecomuseum: <https://upload.latest.facebook.com/ekomuseumbergslagen/photos/a.497307733655622/1660322237354160/?type=3&theater>, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 4a, 4b, 4c: Kalyna Country Ecomuseum: <http://www.kalynacountry.com/photo-gallery/>, (Erişim tarihi: 10.02.2020)
- Görsel 5a, 5b, 5c: Suojia Ecomuseum: <https://dro.deakin.edu.au/eserv/DU:30049562/yi-narratingheritages-2012.pdf>, (Erişim tarihi: 11.01.2020)
- Görsel 6a, 6b, 6c: Cateran Ecomuseum: <https://cateranecomuseum.co.uk/gallery/>, (Erişim tarihi: 09.02.2020)
- Görsel 7a: Vanoi Ecomuseum: <http://www.lavocedelnordest.eu/ecomuseo-del-vanoi-cerca-collaboratore-gestire-losteria-alla-siega-caoria-nella-valle-del-vanoi/>, (Erişim tarihi: 01.02.2020)
- Görsel 7b: Vanoi Ecomuseum: <https://www.parcopan.org/live-the-park/the-vanoi-ecomuseum/?lang=en>, (Erişim tarihi: 01.02.2020)

- Görsel 7c: Vanoi Ecomuseum: <https://www.ecomuseo.vanoi.it/pra-dei-tassi/>, (Erişim tarihi: 01.02.2020)
- Görsel 8a: Judicaria Ecomuseum: <https://www.doga-cycling.it/en/highlights/medieval-village-canale-and-lake-tenno/>, (Erişim tarihi: 15.06.2020)
- Görsel 8b: Judicaria Ecomuseum: <https://www.clubhotelolivi.it/it/borgo-rangone-comune-bleggio/>, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 8c: Judicaria Ecomuseum: <https://www.dolomiti.it/en/bleggio-superiore/>, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 9a: Bois du Luc Ecomuseum: <https://visitworldheritage.com/en/eu/bois-du-luc/77093262-48eb-488e-85b6-5b53930cc5f0/>, (Erişim tarihi: 07.01.2020)
- Görsel 9b, 9c: Bois du Luc Ecomuseum: <http://www.ecomuseeboisduluc.be/>, (Erişim tarihi: 07.01.2020)
- Görsel 10a, 10b, 10c, 10d: Meymand Ecomuseum: <https://surfiran.com/meymand-iranian-rocky-village/>, (Erişim tarihi: 05.02.2020)
- Görsel 11a, 11c: Guinea Ecomuseum: <https://www.flickr.com/photos/buzztrips/14963810143/>, (Erişim tarihi: 25.01.2020)
- Görsel 11b: Guinea Ecomuseum: <https://www.canaryislandsinfo.co.uk/el-hierro/things-to-do/guinea-ecomuseum/>, (Erişim tarihi: 25.01.2020)
- Görsel 12a: Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi: <http://www.mudurnu.com.tr/husamettindere-ekomuze-koyu-kis-fotograflari.html/17/>, (Erişim tarihi: 25.01.2020)
- Görsel 12b: Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi: <http://www.mudurnu.com.tr/husamettindere-ekomuze-koyu-kis-fotograflari.html/20/>, (Erişim tarihi: 15.06.2020)
- Görsel 12c: Hüsamettindere Köyü Ekomüzesi: <https://www.haberler.com/mudurnu-da-koy-evleri-yeniden-hayat-buluyor-6646838-haberi/>, (Erişim tarihi: 25.01.2020)
- Görsel 13a, 13b, 13c: Aaos Ecomuseum: <http://www.ecomuseum.eu/virtual-tour/en/intro.html>, (Erişim tarihi: 07.03.2020)

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Sanat Tarihi Dergisi

ISSN 1300-5707

Cilt: XXIX, Sayı: 2 Ekim 2020

Ege University, Faculty of Letters

Journal of Art History

e-ISSN 2636-8064

Volume: XXIX, Issue: 2 October 2020

İnternet Sayfası (Acık Erisim)

Internet Page (Open Access)

DergiPark
AKADEMİK

<https://dergipark.org.tr/std>

Sanat Tarihi Dergisi hakemli, bilimsel bir dergidir; Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanır.

Journal of Art History is a peer-reviewed, scholarly, periodical journal published biannually, in April and October.

Clarivate
Analytics

ESCI
Emerging Sources Citation Index

ULAKBİM
TR DİZİN

DOAJ

Crossref

EBSCO

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE
HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Academic
Resource
Index
ResearchBID

SÖBIAD